

A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KISS JÓZSEF.

41. szám.

XII. évfolyam.



ALAPITTATOTT 1870.

Angol, francia
uri divatczikkék, 25. sz.
fehértű- és kalapraktár.
Várady Béla
Budapest, IV., Rishid-utca 9.
Készít férfiruhákat kizárólag
angol szövetekből
mérték szerint.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

VIII., Rökk Szilárd-utca 18. sz.



Heine siremléke.

Mercur-bank

és váltó-üzlet részv.-társ.



BUDAPEST IV. ker., Váci-utca 37.
(Saját ház.)

ÉRTÉKPAPIROK

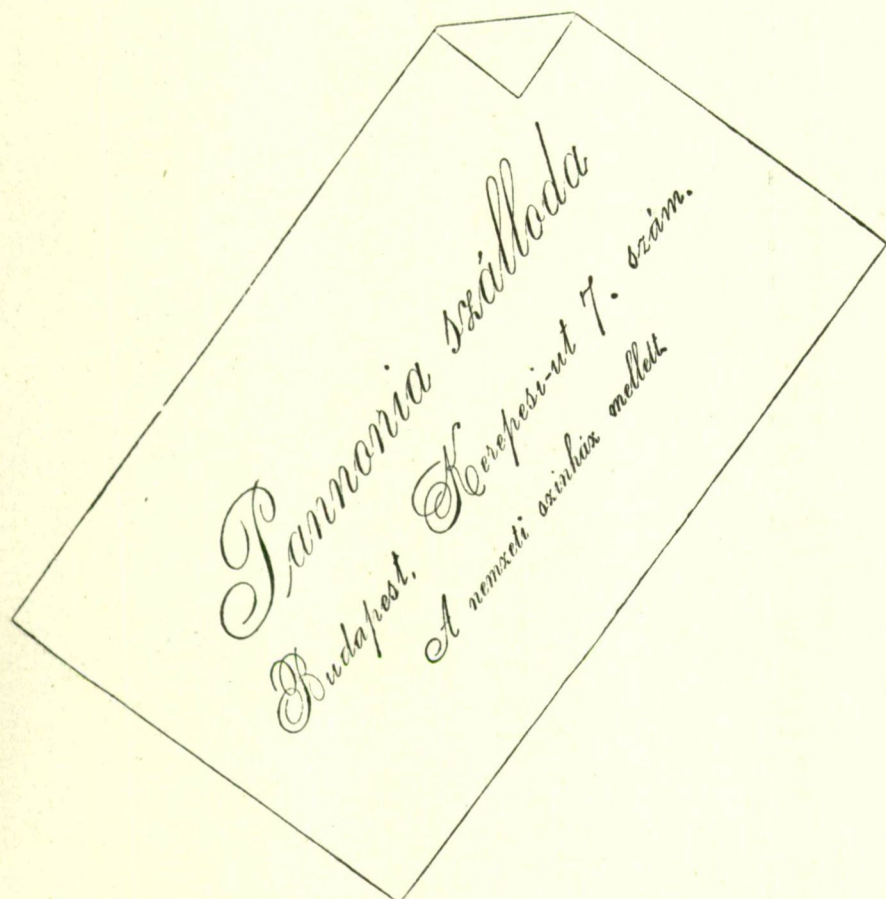
vétele és eladása
a napi árfolyam szerint.

KÖLCSÖNÖK

értékpapírokra a leg-
előnyösebb feltételek mellett. *****

**Takarék
betétek:**

4%



MATTONI-FÉLE GIESSHÜBLER

legjobb asztali és üdítő ital.
SAVANYU-KUT

legjobb asztali és üdítő ital.

Kitűnő hatásának bizonyult köhögésnél,
gégebajoknál, gyomor- és hólyaghurutnál.

MATTONI HENRIK Karlsbad és Budapest.

MICHELSTÄDTER S. E. és H.

BUDAPEST

Váci-utca 3. — Erzsébet-körút 15.

Legnagyobb czipőraktár.

Czipők csak a legjobb anyagból, a leg-
elegánsabb alakban, a legolcsóbb árban.



Egyedüli készítője a gomb-,
fűzés- és = **Triumph-**
czipőnek, mely egy érintés-
sel fel- és lehúzható.

Vidéki rendelések pontosan esz-
közöltetnek. Rendelésnél elég egy
jól illő ócska czipő beküldése.

Dr. Kovács Ernő

gyógyszertára és illat-
szergyára

Coilett-titkok

czimű füzetkét kívánatra
ingyen és bérmentve küld.

Budapest, Gyár-u. 17.

MÉG JELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII. Rökk Szilárd-utca 18. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

— 2 ☉ Budapest, október hó 13. ☉ —

Október elsejével kezdődött az új évnegyed.

Azon tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése szeptember hó végével lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hovaelőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek: Egész évre 20 kor. Félévre 10 kor. Negyedévre 5 kor. Mutatványszámok ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,
VIII. ker. Rökk Szilárd-utca 18. szám.

Krónika.

Nagyságos ur ő kelme.

— Egy harisnyás székely úri dolga őt esztendőben. —

— okt. 11.

Első esztendő.

A Sándor-utczai kapu előtt.

A KAPUS: Csak arra, arra atyafi, 'nem itt osztogatják a jegyeket.

A RENDŐR: Szaporán, szaporán, nem magának találtak ki ezt a kaput.

A HARISNYÁS: Megkövetem átossággal, engem ide küldtek, a nép bizalma...

A RENDŐRTISZTVISELŐ: Rendőr, lódtítsa el ezt a csökönyös frátert.

RENDŐR (megteszi): Czoki!

A HARISNYÁS: Csókolom a kezét.

A folyosón.

A KORMÁNPARTI: No, még nincs itt?

A KOSSUTH-PARTI: Ugy báméskodtok, mintha csudát várnátok.

A KORMÁNPARTI: Már hogyne látnánk csudát. Tegezni fogjátok?

AZ UGRON-PARTI: Ha tegeződtünk a bankdirektorokkal, miért ne a székelylyel?

A KORMÁNPARTI (csipősen): Igazad van, ő is légfölebb zabban dolgozott.

AZ UGRON-PARTI (még csipősebben): Dé a hidjai, amiket épített, nem voltak vasfából.

A KORMÁNPARTI (iszonyu csipősen): Ha annyira meg vagytok vele elégedve, hát kívánok sok ilyen elcsapott községbirót a pártotoknak.

A HARISNYÁS (süvegét alázatosan az ujjai között forgatva.)

A KOSSUTH-PARTI: Szervusz, pajtás, hát ide találtál?

A HARISNYÁS: Megkövetem a nagyságos urat, ne tessék ám haragudni, itt vagyok én már hajnal óta, hanem a tekintetes portás ur, meg a méltóságos rőndér ur nem eresztett be.

AZ UGRON-PARTI: Hallatlan! Ez a képviselői immunitásnak vakmerő megsértése, azonnal interpellálni fogok.

A KORMÁNPARTI: Ugyan kérlek, hogy nézhették volna ki belőle az immunitást?

AZ UGRON-PARTI: Az mindegy; nem a kabát a mandátum, hanem a nép bizalma. Demokrata országban ne ítéljenek meg senkit a kabátja után. Gyere pajtás bemutatlak a miniszterelnöknek.

A HARISNYÁS: Muszáj?

A KORMÁNPARTI: Ne félj semmit, te a mi emberünk vagy, a miniszterelnök nagyon szívesen fog fogadni.

A HARISNYÁS: Beszéltem én már nálánál nagyobb urakkal is, még a viczispánnal is, de azért jobb szeretném, ha Miskával lehetnék.

A KORMÁNPARTI: Hát az ki?

A HARISNYÁS: Az a becsületes székely atyámfia, aki a lépcsőnél elémbé állt abban a szép huszár-mundérban.

UGRON-PARTI: Ne légy paraszt, Zsiga, mátol fogva ur vagy és urak körül forgolódjál. Viszlek a miniszterelnökhöz.

A HARISNYÁS: Csókolom a kezét.

Második esztendő.

Az ülésteremben, a költségvetési vita alatt.

A KOSSUTH-PARTI: No Zsiga, most mutasd ki a székely furfangodat.

A JEGYZŐ: (Szólásra hívja.)

A HARISNYÁS: Tisztelt Ház! Én kérem átossággal tisztelem és becsülöm a tekintetes kormányt, aki csupa kegyelmes ur és parancsolatukra elfogadná a költségvetést, de nem lehet és nem szabad. Mert annak előtte egy esztendővel azt drótsürgönyözte nekem a nagyságos Kossuth Ferencz uraság, akit az uristen ő szent felsége éltessen, hogy én az övé volnék. Akinek a kenyerét eszem ebben az uri világban, annak a nótáját fujom. Hát ne tessék haragudni kegyelmes miniszterelnök ur, de az én székely becsületem nem engedi, hogy e parancs ellen vétsek. Isten engem úgy segéljen. Aztán még azt is mondjam meg, hogy a Székelyföldre több pénz köll és a szegény

ember ne csak harisnyában járjon, mert van ám ész a Székelyföldön is, meg hogy nemcsak a Vázsonyi uraság a demokrata, hanem magam is az volnék. (Szünni nem akaró derűtség és taps. A szónokot a kormánypartból számosan üdvözlík, elvtársai pedig oldalba bökik.)

A HARISNYÁS (mindenkinek): Csókolom a kezét.

Harmadik esztendő.

A mentelmi bizottság jelentése.

ELŐADÓ: A II. kerületi kapitányság korcsmai verekedés címén kéri a képviselő ur kiadatását. Tekintettel az indokok és részletek kényes voltára, amilyenekhez hasonlókat e ház semmiféle tagja ellen sohasem hoztak föl, arra kérném a tisztelt Házat, hogy a mentelmi jogot vagy a körülmények elhallgatásával felfüggeszteni, vagy pedig a tárgyalás tartamára zárt ülésre átalakulni méltóztassék.

KOSSUTH FERENCZ: Zsiga, ez nem járja.

A HARISNYÁS: Megkövetem a nagyságos törvényhozó urakat, hanem nem így van. Mert én a Miskával kaptam hajba, aki nekem földim és jóbarátom s kint a ruhatárban szolgál s amikor összekülönböztünk a politikán, mert ő is ért hozzá, noha csak kint a ruhatárban üti össze a bokáját, hát a fejéhez vágta a sörös kancsót, ő meg az orromba harapott. Ha engem fölfüggesztenek, hát az igazság úgy kívánja, hogy a Miska barátomat is függeszszék föl, különben protestálok. Igenis, tisztelt Ház, protestálok. A nagyságos Kossuth Ferencz uraság az én gazdám, az szidhat engem, mint a bokrot, hanem az átkos kormány-nak semmi köze ahhoz, amit én az én Miska pajtásom-mal csinálok.

(Az esetet vezércikkben méltatta valamennyi demokrata ujság, megmagyarázván a közvéleménynek, hogy az eset éppen-séggel nem szégyelnivalóbb, mint a lakkezipős uraságok párba-jmulatsága.)

A HARISNYÁS (a demokrata vezérnek): Kezét csókolom.

A DEMOKRATA VEZÉR: Csak hagyd, csak hagyd.

Negyedik esztendő.

A KORMÁNYPÁRTI: Hallottad már Zsiga? Nem tart soká a dicsőség, a jövő hónapban vége lesz az ország-gyűlésnek s mehetsz ismét haza harisnyásnak, hidcsináló-nak, szegény embernek.

A HARISNYÁS (a fejét vakarva): A bizony baj, már megszoktam, hogy csupa urifajtával érintkezem. Ámbátor négy esztendő alatt annyit tanultam a politikából, hogy nincs otthon ember, aki többet tudna hozzá nálamnál.

A KORMÁNYPÁRTI: Csakhogy még egyszer nem enged-nek megválasztani az urak. Csak egyszer akarták csuffá tenni az országot, többet soha.

A HARISNYÁS: Egyet mondanék, kettő lesz belőle. Ha a nagyságos ur akarná, hogy olcsón és biztosan meg-válaszszák, akkor...

A KORMÁNYPÁRTI (mohón): Akkor?

A HARISNYÁS: Mi tagadás benne, magam is segíthet-nék, hogy helyettem a nagyságos urat tegye meg a nép követnek.

A KORMÁNYPÁRTI: Igen ám, csak hogy benned nem igen lehet ám bizni. Becsapnál engem is, mint négy év előtt...

A HARISNYÁS: Akkor nem láttam pénzt...

A KORMÁNYPÁRTI: No, még beszélhetünk róla.

A HARISNYÁS: Kezét csókolom.

Ötödik esztendő.

A HARISNYÁS: Aztán sok a borraivaló?

MISKA: Ha nem csurran, csöppen. A képviselő urak meglehetősen smuczigak, hanem egy sor ujságíró, meg egyéb szegény ember bőven potyogtatja a markunkba az ezüst pénzeket.

A HARISNYÁS: Aztán vakációban is kijár a piros nadrág, meg a sárga csizma?

MISKA: Ki ám!

A HARISNYÁS: Akkor szólok a Kossuth Ferencz ura-ságnak, szeretett gazdámnak és elvtársamnak, hogy járja ki nekem ezt a teremszolgai állást.

A KORMÁNYPÁRTI: No, Zsiga, áll az alku?

A HARISNYÁS: Mint a székely becsület, csókolom a kezét.

Simplex.

É n.

Ha örömem van: szeretszét fecsérlem,

Ha bánatom van: félőn titkolom.

A boldogságon mással osztozom,

A szenvedés enyém marad egészen.

Lelkem sugarát a világba hintem,

S az én világom sugártalan éj;

Szívemből a dalok özöne kél

S egyetlen dal sem él belül, a szíven.

Sajkám merészen tengerre bocsátom,

Lásson vihart, hullámverő szelet —

És megakad egy csufos ingoványon,

S ott vesztegel a rút iszapba', téllen,

Reá a napfény egy sugárt se vet —

És én a partról tehetetlen nézem...

Erdős Renée.

Az ugynevezett mívelt világ számüzi kebeléből a szeren-cétleneket, épen úgy, mint az erős, egészséges ember a kóranyagot kiüzi testéből.

Balzac.

*

Nincs nagyobb szenvedés, mint az a tudat, hogy másnak szenvedést okoztunk.

Jókai.

*

Az emberek dolganak árja van,
Mely habdagálylyal boldogságra visz:
De elmulasztva, teljes életök
Nyomorban s zátonyok közt zárva leng.

Shakespeare.

A harmadik emeleten.

Irta: ABONYI ÁRPÁD.

Három emeletes, rengeteg sárga palota kevélykedik utcám tulsó oldalán, majdnem szemközt legényi szállással, amelytől ellopja a napot. Ez okon szeretném, ha vagy két emeletet lerontana belőle valamelyik kegyelmes ördög, bár leronthatná bátran az egészet — legalább nem akadna meg rajta többé a tekintetem. Itt persze azt is mindjárt meg kell mondani, hogy ahányszor csak beleütődik a szemem ebbe a nehéz pillérekkel s csodamód izetlen bécsi »ékitmény«-ekkel tönkre szepített óriási sárga kaszárnyába, mindannyiszor átvillan fejemen ez a közönséges naptári dátum is — október tizenhárom.

Lehet, hogy egy kis magyar babona is van a dologban — tudjuk, mi keserves numerus egyébképpen is ez a *tizenhárom* — de bizonyos, hogy boszantja is némelykor az embert, ha észreveszi, hogy képtelen úgy kiröpíteni egy kellemetlen emléket az ablakon, hogy vissza ne lopakodjék a kulcslyukon, holott voltaképpen igen kevés közöm volt mindahhoz, ami az élém tolakodó 13-as dátumnak reggelén e rengeteg sárga monstrum harmadik emeletén történt. Nem nagy dolog az egész, de sajnálkozni lehetett fölötte, s ezt, oh, be szívesen megcselekszi mások nyomorusága előtt a porlandó földi ember.

Október tizenharmadikán este a palota első emeleti ablakain keresztül fényes világosság szűrődött az utcára, amely tele volt nehéz őszi pánázattal, s a gesztenyesütők tűzhelyeinek szénfüstjével. Vendéglátás volt az első emeleten lakó Potoczki bankáréknál, kik felette finom úri életet éltek, mióta az örökké mosolygó, kövér lengyel bankár kiülte bukása után a félévi börtönt, s három gömbölyű leányával ebbe a — gondolom — kétezer forintos lakásba költözködött. A lépcsőház oszlopain bronz figurák tartották a kandelábereket, melyekben nafta libegett-lobogott zöldszíni, enyhe lánggal. A reménység színe nyilván azt jelentette, hogy a pénznek e háromszoros kőbányai tokával ellátott vastag rabló-lovagja többé nem fog tömlöczöt ülni, hanem jobban fog ügyelni rablásainál, miképpen eddig. Koronként szilaj muzsikaszó is kivágódott az ablakokon, s egészen jól kivehettük a nagy teremben tánczó párok árnyékait.

A harmadik emeleten csak a jobboldali saroklakás ablakai voltak e nedves októberi estén némileg világosak. Ott egy betegesnek látszó, sápadt, kicsi asszony lakott a gyermekével. Az asszony huszonkét éves forma lehetett, a fiúcska tán hét, s igen kedves, eleven, szőke legényke volt. Mindennap együtt láttuk őket; reggel, amikor bevásárolni, s estefelé, midőn sétálni mentek. Cselédjük ugy látszik, nem volt; a kis piaci kosárkát reggelenként mindig a fiúcska cipelte nagy büszkén a mamája mellett, kinek igénytelen alakján nap-nap után mindig ugyanazt az egyszerű, sima fekete öltözetet láttuk. Utcámban természetesen mindent tudnak, ami történt, vagy megtörténhetett volna. Észbontó, mily figyelmesek bizonyos koron túl egymás dolgai iránt a hölgyek, s mily jól megfontolt ártatlansággal avatják be a hozzám hasonlatos, nehéz járásu medvéket is a titkaikba, — holott pedig soha egy árva silabával sem árultam el, hogy megöl a kíváncsiság. De meg kellett tudnom, hogy a gyászruhás kicsi asszonyt minap estefelé azzal a férfiúval látták együtt a körut sarkán, akitől elvált. Hevesen, gyorsan, szenvedélyes hangon beszélgettek. Az asszony még sápadtabb volt, — a férfi (erős, fekete, szakállas ember) azonban csak vállait vonogatta a nő beszédére, aki, úgy látszik, könyörgött neki, s mintha zokogott is volna... A férfit nem hatotta meg a könyörgés. Jogaira hivatkozott: hét

éves koráig anyjái a gyermek, azontul — most — az övé. A válópörben kimondott bírói ítélet szavai világosak.

Észre kellett ugyan vennie, hogy a kicsi asszony nagyon, de nagyon megszenvedett. Szülei — büszke uri familia a Felvidéken — nem akartak róla tudni, — a társaság mosolygott, ha neve, emléke itt-ott szóba került, s inkább a fölött a csinos fiatal ember fölött sajnálkozott, akit a férj — e derék, becsületes ember — úgy lőtt mellbe a czinkotai erdő egy füves tisztásán, hogy nyomban kibuggyant száján egy nagy csomó vér, azután térdre rogyott, s néhány másodpercnyi szörnyű kiabálás után örökre elcsendesült. Alig husz éves szép kék szemei megüvegesedve bámultak üregeikből a derék, becsületes emberre, akinek — állítólag — joga volt hozzá, hogy egy egyenetlen küzdelemben a szó szoros értelmében: valóssággal meggyilkolja a szerencsétlen fiút.

Tiszteletreméltó asszonyságok minden részletét ismerik annak a botránynak, amelynek alijában véve vékony és banális váza szinte roskadozott a rárakott hazugságok sulyos tömege alatt, míg tizenöt-husz forráson keresztül elvégre hozzám került. Valaki így szólt: a férj rosszul cselekedett, mert többet bajlódott ügyvédi aktáival, semmint a feleségével, s nem is volt egészen ép joga arra, hogy meggyanusítsa az asszonyt. Mások ezt mondták: nem az asszony a hibás, hanem unokatestvére, az a boldogtalan fiú, aki esztelen szenvedélyében úgy viselkedett, mint egy ostoba tacsó — még a férj előtt is. Az asszonyt menteni is lehetett: gyanakodott az urára, meg volt feszülve testében minden érzékeny ideg, nyugtalan agyában fantasztikus képek fogamzottak egy előkelő, grófi delnőről, egy nyájas, kegyelmes asszonyról, akinek jószágait és pénzeit férje képviselte, s mindennapos volt a negyvenöt éves kora daczára is még mindig erősen érzéki szép asszonynál. Lehet, hogy igaz is volt valami ebben a dologban, — inkább nem, semmint igen. De a fölingerült asszony akkoriban már meg volt bolondulva egy kicsit; fizetni akart... bár a számadás végén fiatal rokona fizette meg életével az izgalmas játékot, amelyből — úgy halom — szegény fiúnak ugyancsak kevés öröme volt.

Három, vagy négy hónap óta az asszony könyörgő leveleit egytől-egyig fölbontatlanul küldte vissza a férj. A gyermek hét éves, — tehát az övé. Szenved az asszony? Fáj szíve a kis fiáért, aki nélkül meg fogja ölni az örökös csend? Mindez az ő veszedelme. Ő is szereti gyermekét, nemcsak az anyja.

Az anyja?

Némely asszonyságok fölényes megvetéssel ingatták fejüket erre a címre, melyet — szerintük — nem érdemel meg az asszony, aki véteken találtatott. Bizonyost nem tud bár senki — de ok nélkül semmi sem történik, s nem történt bizonynyal ebben a családi drámában sem. Nehéz elhinni, hogy egy negyven éves meglelt férfiut annyira elvakítson tulajdon fölgerjedt vére, hogy párbajra kényszerítsen és agyonlőjön egy alig husz éves tacsót: egy kézcsók miatt.

*

A harmadik emelet sarokablakaiból kiszivárogoz a lámpa fénye. Az asszony künn sétált az imént a kis fiúval, s most, hogy hazaérkezett a két szobás, tiszta, de bizony elég szegényes lakásba, maga gyújtotta meg a lámpát.

A fiúcska dűnnyögve telepedett a szőnyegre, s onnan csak néha-néha tekintett föl kerekre nyitott, kíváncsi nagy szemeivel az anyjára, ki ezuttal is kimerültnék látszott, s szomorú, csendes volt ma is, mint tegnap és tegnapelőtt. Néhány perc múlva fölkel a gyermek, s hozzá-sompolyogva átölelte a nyakát.

— Játsszál velem, mamácska... — könyörgött hizelegve.

— Mindjárt édes aranyom, mindjárt — felelte végtelen gyöngédséggel az asszony, s össze-vissza csókolta a fiút — mama előbb elrakja a ruhákat, azután visszajön és játszik a Laczikával.

— Lovacskát is?

— Azt is.

— Fogósdit is?

— Azt is, aranyom, azt is!

— De csak később?

— Később, angyalom... mindjárt...

A gyermek duzzogott egy kicsit, de aztán engedelmesen megint visszatelepedett a szőnyegre, s játszogatni kezdett a tornyos várral, az ólomkatonákkal és a kis sárga ágyucskával, melyet tavalyiban a Jézuska hozott. Ez itt ellenség, az ott jóbarát. Gonoszlelkű, egyszemű ellenséges vezér akarja im körülkeríteni a jólelkű szegény király tornyos várát — ő azonban itt van és nem engedi. Fegyverre vitézek! Fegyverre hajhó! derék vitézek, erős vitézek! Nem kell beengedni az egyszemű vezért, ki rettentő csuf és gonosz egy ember.

— Látod mama ezt a katonámat — pityegte szemrehányó hangon, miközben az egyik ólomkatonát felmutatta — nincsen lába, eltört.

— Holnap megcsináljuk, édes.

— Holnap, mamácska?

— Holnap, holnap — rebegte könybe lábbadó szemmel az asszony és félrenézett.

— Holnap reggel?

— Igen, igen... holnap reggel...

Olykor fel-felbúgott a zene az első emeletről. Vigan voltak ott nagyon. A bankár gömbölyű leányait nyulékony lelkiismeretű, stréber üzletfiak forgatták frivol, vad keringőben.

— Mit vettél abban a papirosban, mama? Nekem vetted? — kérdezősködött rövid szünet után megint a gyermek.

Az asszony ijedten vette ki kezéből a csomagot.

— Ne bánts! Nem neked való.

— Nem?

— Nem, nem! Nem játék, aranyom, azt majd holnap vesz a mama Laczikának!

— Azt hittem játék...

— Nem játék... menj...

A kis legény bűnbánattal huzódott vissza erre a heves hangra, s szepegni kezdett. S az anya, miért, miért nem, a következő pillanatban egyszer csak térdre esett gyermeke előtt, keblére ölelte erősen, szenvedélyesen, mohón, kétségbeesve, s reszketve suttogetta, magának talán vagy a levegőnek: csak téged akar drágám, én rólam nem akar tudni semmit. De én nem válok el tőled... nem akarok, nem tudok... Nem tudok! zokogta lázas szájjal.

A fiúcska ijedt arccal bámulta anyját, aki sokáig tartotta szívére ölelve és csak lassanként, néhezen csendesedett le annyira, hogy ismét vissza tudta küldeni játékaikhoz. Nem is mert szólani többet. Visszaült ólomkatonái mellé, s szó nélkül, immel-ámmal játszogatott.

Esti kilencz óra felé ennek is vége szakadt. Elálmosodott a kis ember. A mama magához ölelte, levetkőztette, lefektette szépen az ágyba, s megcsókolta, meg-simogatta.

— Aludj, édes fiam.

— Hát te, mamácska? — kérdezte félénken.

— Megyek én is mindjárt, csak aludj...

— Igen, mama; de holnap megcsináljuk a katonámat?

— Meg, megcsináljuk...

— Reggel?

— Reggel, szivecském — felelgette gépiesen az asszony — mindjárt holnap reggel, amint felébredsz és felöltöazol. Most aludj, fiam...

— Igen, mamácska... — felelt s el is aludt nem-sokára boldogan, mélyen. Egyik kezecskéje kívül a takarón, a másik a feje alatt. S jött aranyos lepke-szárnnyon az álom. Álmában ismét látta a kirakatokat az utcán, a sok tarka játékot, zenélő órát, fehér báránycukát. Kijöttek nemsokára ólomkatonái is a skatulyából; s levették vállaikról a puskát. Még a tört lábu katona is kijött, s ő is levette válláról a puskát. Látszott rajta, mennyire örül, hogy holnap reggel meg fogják csinálni az eltört lábát. Azután jött az egyszemű vezér, aki rettentő csuf és gonosz egy ember. S jött a szegény, jó király is, a tornyos vár jó királya, akire imhol ráfogja puskáját az egyszemű vezér, czéloz egy perczig; azután elsüti a fegyvert.

Erős dőrej rázta meg a levegőt...

A gyermek fölriadt álmából, felült az ágyban, látni akarta a szegény jó királyt, aki bizonyosan meghalt — de nem tudott látni a sötétségben, s pilláira ismét ránehezedett az álom. Visszafeküdt tehát megint a párnákra, s néhány pillanat múlva újra elaludt.

Reggel felkeltették.

Komoly arczu, szakállas, fekete ember költögette: az apja. Kérte, hogy ne sirjon és ne féljen — ő van itt, ki mindig szerette; az édes apa, ki oly nehezen várta, hogy szép kis fiacskája megint az övé legyen. S az erős, magas fekete ember kitörölt szeméből egy könnyet, miközben karjaiba ölelte fiát és átvitte a másik szobába, hol néhány ur volt együtt, néhány asszonyság a szomszédos harmademeleti lakók közül és a rendőrfogalmazó, ki a jegyzőkönyvet írta.

Künn az ajtó előtt is állingáltak néhányan. Fejüket csóváltatták és suttogettak lassan, sajnálkozva.

Odakünn ezalatt hideg, ernyős ágyat tett le két kór-házi szolga a földre, s ráemelték egy kicsi, véres asszonyt, nehéz éjszakánál némább, minden jég-nél fagyosabb, tehetetlen, lomha semmit. Egy megkeményedett, sápadt női testet, amelyből kiröppent az élet.

Október tizenharmadikán, reggel...

Megfagyott dalok.

*Fehér erdőbe' bolyongtam,
Hólepte ágbog alatt,
S megfagyva találtam a földön
Egy kicsi, dalos madarat.*

*Az idén dicsérte először
A fényt, a tavaszt talán —
És megdermedve hever most
A nyárnak ravatalán.*

*S elpusztult vele sok édes,
Bűbájos tavaszi dal.
Egy tollas kis poétát
Söpört el a téli vihar.*

*S elnézem a madárkát
S a szívem megsajog:
Isten veletek, ti drága,
Ti megfagyott dalok!*

*Megdermedett csalogányok,
S szívek közös sora!
... Ime némán ballagok én is,
A hóba', a fagyba' tova...*

Sas Ede.

Krónika II.

A. legszociálisabb ország.

— okt. 11.

Azon sohasem bántódom, ha az Akadémiát ütik. Mint a rossz gyereket, a tiszteletreméltó testületet is pauszálter el lehet verni; bizonyos, hogy egyszer majd csak rászolgál. Hogy a Semsey-pályázat évek óta tartó szomorú meddőségében is vannak hibái vagy akár vétkei: nincs rá ok eltagadni. E pályázat tizezer forinttal jutalmazna egy-egy százötven ives munkát, mely volna: 1. Tudományos magyar nyelvtan. 2. A magyar irodalom története. 3. Magyarország archaeológiája, 4—10. története, földrajza, füve, földje és így tovább. Nos hát: én sohasem vettem észre, mert semmi külső jel nem mutatja, hogy minálunk az írásnak olyan nagy volna a piaci ára s ezzel az írónak oly nagyok lehetnének az igényei, hogy vagy két évi munkáért — mert hiszen a dologban benneélő s kutatásokat amugy is végző szaktudósnak alig kell ilyen könyvhöz több idő — kevés volna évi ötezer forint azért a gyönyörűségért, hogy kedve, hajlandósága és tehetsége szerint foglalkozhatik a maga tárgyával és oly magas szinten s olyan közönség számára, amilyen minden litterátus embernek ábrándja és gyönyörűsége. De hát általában azt mondják, hogy ilyen árért komoly tudós *nem bolond* dolgozni — s ennek a felfogásnak kell valami okának lenni a realitásban. S ha ez így van, akkor azt mondom, hogy: hála istennek, s az Akadémia csakugyan helytelenül tette, hogy amaz említett feltételekkel fogadta el a Semsey Andor alapítványát — annál is inkább, mert Semsey Andor nem az az ember, akit az Akadémia s az akadémikusok ne kapacitálhatnak. Más kérdés: mit kellett volna tennie az Akadémiának? Bizonyos, hogy ama tiz — vagy, mint-hogy három el van intézve: hét munkára valóban szükség van, mert nincs meg és székény, hogy nincs meg. Azt mondják: vannak elsőrangú szakembereink, bizta volna meg azokat az Akadémia. Az ám, csak-hogy akkor kész lett volna a vád, hogy az Akadémia már megint ráül a pénzére s a tudós urak megint *in camera caritatis* osztozkodnak azon a pénzen, amit nem nekik szántak, hanem a tudománynak. Aztán: olyik tudósnál, aki tehetséges, tehát lusta, lelkiismeretes, tehát lassu, a munka évekig elhúzódott volna, a pénz elfogyott volna, a könyv elmaradt volna — lásd a Salamon-féle *Budapest Története* történetét. Olyik tudós viszont három hónap alatt szállította volna a könyvet, kiadván azt albérltetbe s kompiláltatván azt hűséges hallgatóival vagy kézilégényeivel. Mondják, hogy történnek effélék még akadémikus körökben is, és ha igen, megtörtént volna a Semsey-pályázattal is. Amiből megint csak skandalum lett volna, meg veszekedés, meg az Akadémia szapultatása s a tudománynak pedig megint csak álla koppant volna.

Mindazonáltal, mondom, bátran üthetjük az Akadémiát, mert az Akadémia mindig rászolgál, lévén a mi

Akadémiánk semmivel sem különb, mint jómagunk s a mi egész nyilvános, politikai, művészeti és tudományos életünk — ez pedig, szerelmes barátim, és többé-kevésbbé mindvalamennyien, akik e tejjel-mézzel folyó szép országban minisztertől kötőre napszámosig lázasan kipkedünk-kapkodunk, szaladgálunk, hajunkat tépjük, fejünkét törjük, nekigyürkőzünk és szemfényvesztő ügyességgel csillogtatjuk a munka minden megtévesztő külsőségeit, csak éppen dolgozni nem dolgozunk soha és semmi körülmények közt: mondom, a mi köz- és magánéletünk és köz- és magánembereink bizonyos tekintetben mindig rászólnak arra az olvasatlan huszonötre, amivel a régi jó megyei hajdu serkentette volna, ha sikerült volna, munkára a régi jó rabokat. S hogy a deres, a börtön s az akasztófa mellett a munka volt nálunk a negyedik fő büntetési nem: olyan fölfogására vall ennek a szomorú emberi intézménynek, mely minden fejtegetés nélkül megmagyarázza, mért meddő minálunk minden vállalkozás, intézmény vagy pályázat, melynek bár mézédés föltételei közt ott van a keserű áloe is, hogy: dolgozni muszáj.

Simplex kollégám a múlt héten szeretettel emlékezett meg egy népszerű baritonistánkról, amiért otthagyta az Operát, hogy kocsma-asztalnál és bretilin keresse meg a kenyeret nagyszámu családjának. Örülök, hogy Simplex barátom az esetnek ilyen szép megokolását adja, mert ez annak idején énbennem egészen másféle gyanut keltett. Azt hittem, ugyanis, és most is nehéz nem hinni, hogy az Operánál való elsőrendű tagság jövedelmezőbb állás, és biztosabb kenyér a kocsmázó emberek mulattatásánál, s ama derék művészünk csak azért cserélt pályát, mert minden fegyelmi és tanulási kényszerűség nélkül egy pohár bornál megereszteni a hangunkat: jóval kényelmesebb mesterség, mint nehéz Wagner-szerepeket tanulni, a hangunkra vigyázni, a színházi rendhez alkalmazkodni és így tovább. Mondom, örülök, hogy e hitemben tévedtem, de már az is jellemző, hogy ilyesmit hihettem, és megvallom, ha nem Simplex kollégám állításával állanék szemben, ma is azt hinném, amit tegnap. Jóval plausibilisebb volt előttem az én élesszemű kollégámnak az a megfigyelése, hogy a mi *dolgozó*, sőt a munkába beleöszülő és belehaló állam- és egyéb közférfaik alapjában oktalanul és gyümölcstelenül pocskolják erejüket és idejüket olyan lélektelen aktarágásra, amit minden diurnista jobban elláthatna, mint a nagyméltóságú százkaru Briareusok. Ez valósággal így van, s a kegyelmes vagy méltóságos vagy nagyságos napszámos uraknak csak az a mentségük van rá, hogy ez a lázas semmittetés minálunk általánosan el van terjedve. Azzal a munkával, amivel leplezni akarjuk, hogy nem csinálunk semmit, elvégezhetnők a Herkules összes munkáit. Csakugy, mint ahogy a mi ismert okos, elmés, genialis, nagyszabású, vezérő vagy legalább is exponált embereink egytől-egyig polihisztorok és enciklopédisták lehetnének azzal a folytonos fáradsággal, igyekvéssel és ad-hoc-informálódó lélekjelenléttel, amellyel egyre leplezniök kell, hogy nem tanultak semmit és nem is tanulnak semmit.

Ezt az igazságot akármelyikünk kimondhatja, mert nagyon kevés kivétellel mindnyájunkra áll. Ezek a nagyon

kevés kivételek: akik lelkiismeretesen és türelmesen dolgoznak és tudnak dolgozni, gyakran a tehetségükhöz képest aránytalan nagy sikerre, polczra s anyagi megbecsülésre tesznek szert. Ez a néhány ember az, aki minálunk — akár tehetséges, akár nem az — biztosra megy; nekünk többieknek az életünk s a pályánk többé-kevésbé *va banque* és kockajáték. Figyeljétek csak meg: hogy lehetséges, hogy ugyanaz a Magyarország, mely önkéntességi és kvalifikációs törvényekkel mindeneknél jobban rászorítja intelligenciáját a gimnázium és egyetemi tanulásra: ugyanez az ország par excellence az autodidakták országa, vagyis olyanoké, kiknek kinoskeserves gyakorlati tapasztalatok, magántanulmányok és elkésett pótlások kerülő utjain kellett megszerezniök a mesterségükhöz való elengedhetetlen ismereteket? Hogy van, továbbá, hogy míg nálunk a diplomás embert eo ipso *intelligens* embernek mondják, legnagyobb proletáriátusa minálunk azoknak a foglalkozásoknak van, amikbe, mint például irodalomba, ágenskedésbe, vállalkozásba: át lehet csapni félbemaradt tanulmányokkal, elmaradt diplomával is? Hogy a diplomás pályák között legtöbb munkanélkülije a jogi pályának van, mert ennek a diplomáját egypár katekizmus besugásával s egy kis patvaristadilettálással meg lehet szerezni — ellenben kötéllal kell fogni, diplomája megszerzése előtt már alkalmazni kell nálunk a tanárt s az orvost, oly kevesen lépnek nálunk e pályákra, melyekhez sokat kell tanulni s csak nehéz és igaz munkával lehet rajtuk haladni? Hogy olyan ingéniumok után, mint, hogy a mostani nemzedék előtt is ismert neveket említsék: Kerkápoly, Szilágyi Dezső és Pulszky Ágost, a Kerkápoly s a Pulszky egy-egy kötet-töredékén kívül semmi írott nyom nem marad? Hogy van, hogy végre *in medias res* kerüljek, hogy míg a Vigszínház egynehány forintos pályázatán a beérkezett munkák jelíges leveleit tűzoltóval kellett elégetni, annyi jött, az Akadémia tizezer forintos Semsey-pályázataira a mi szegény országunkban s pénztelen tudósaink közt nem akad vállalkozó?

Biz az csak úgy lehet, hogy minálunk nem divat a munka, alkalmasint, mert nem felel meg az idegzetünknek. A tejjel-mézzel folyó országban, ha kevesebb is a tej és méz, mint hajdanán, de még mindig ha nem csurran, cseppen annyi, hogy ne kellessen dolgozni érte. Minálunk csak három fajta munka van. Egyik, amit már említettem, amelyik a legverejtékesebb erőfeszítésekkel és fáradságokkal játszsza ki azt a kényszerűséget, hogy dolgoznia kellessen. A másik, melynek tipikus példája a magyar paraszt híres nyári *virtusa*: amelyik emberfőlötti és utánozhatatlan erővel és sietséggel végez el valami roppant munkát, hogy e fáradsága árán annál tovább henyélhessen. A harmadik a gavallériából vagy féltékenységből való: amelylyel az ember a maga dolgát ugyan el nem végzi, de robotol más helyett vagy belekotnyeleskedik a más dolgába. Csak azt a munkát nem ismerjük, amelyik az igazi munka: hogy kiki a maga mesterségéhez és hajlandóságához lassu, nyugodt, de kitartó és változatlan munkával elsőbbséget és alaposan megszerezze a kellő ismereteket, ezeket ugyanígy tökéletesítse és fejleszse és ezek-

kel ugyanígy dolgozzon tovább, élete fogytáig, a maga körén belül és a maga számára. Ha az Akadémia arra tűzne ki díjat, hogy vizsgáljon le egy magyar ügyvéd négy nap alatt *summa cum laude* a pathológiai anatómiából: arra menten akadna vállalkozó, sőt nyertes vállalkozó is. De hogy például ugyanaz az ügyvéd, ha huszonhat esztendőnél idősebb, vállalkoznék-e arra, hogy levizsgáljon az új perrendtartásból: az nem egészen bizonyos. A mi hazánk a legszocziálisabb ország, mert itt hétköznapi a vasárnapi munkaszünet.

Tar Lőrincz.

Apró történetek.

Írta: CSEHOV ANTAL.

I.

Hogyan vénülünk meg.

Körülbelül kilencz esztendeje. Szénakaszálaskor, egy délután én meg Pjotr Szergejics, aki akkor helyettes vizsgálóbíró volt, a vasutállomásra lovagoltunk leveleinkért.

Gyönyörű idő volt, de visszafelé jövet dörögni kezdett s egy komor fekete felhő egyenesen nekünk tartott!

Fehér házunk s ezüstlevelű nyárfáink élesen váltak ki sötét háttéréből. Viz-szag s frissen kaszált széna illata terjengett a levegőben. Kisérom éppen jókedvében volt, nevetett s bolondokat beszélt össze-vissza. Azt mondta, hogy nem volna utolsó dolog, ha utközben mohhal benőtt, rovátkos tornyu középkori kastélyra akadnánk, melyben baglyok huhognak, ha ott vonulnánk meg az eső elől s villám sujtana agyon bennünket.

A vihar legelső hulláma nemsokára keresztülnyargalt a rozs- és zabföldeken, a szél fölkerekedett s a levegőben porfelhő kezdett kavarni. Pjotr Szergejics nevetett s megsarkantyuzta a lovát.

— Nagyszerű! Pompás!

Jókedve rám is átragadt s elnevettem magam arra a gondolatra, hogy nemsokára csuronviz lehetek s talán a villám is agyoncsaphat.

Az ilyen vihar s vad nyargalás, melynél az embernek elfogy a lélekzete s úgy érzi magát, mint a madár, nagyon izgató s csiklandozza az embert. Mikor udvarunkba belovagoltunk, a szél már elült s az eső nagy cseppekben hullott a földre és a tetőre. Az istálló előtt egy lélek sem volt.

Pjotr Szergejics maga nyergelte le a lovakat s vezette istállóba. Én az ajtóban várakoztam rá s addig a ferdén szitáló esőt bámultam. A szénának édes, izgató illata itt bódítóbb volt, mint a mezőn; az eső s a borulat pedig szelid szürkületet képezett.

— Ez volt aztán a villám! — mondá Pjotr Szergejics az istállóból kilépve egy rendkívül hatalmas, tova-görgő dörrénés után, mely majd szétvetette az eget. — Ugy-e?

Ott állt mellettem a küszöbön s rám nézett, a gyors lovaglástól akadozó lélekzettel. Észrevettem, hogy nagy elragadtatással szemlél.

— Natalja Vladimirovna! Mindenemet odaadnám érte, ha sokáig itt állhatnék s önt bámulhatnám. Ma elragadó.

Szemei elragadtatással s esdőleg pihentek rajtam; arcza halvány volt, szakállán és bajuszán fénylő esőcseppek rezegtek. Mntha ezek is szeretettel néztek volna rám.

— Szeretem önt — mondá. — Szeretem önt s boldog vagyok, hogy magam előtt látom. Tudom, hogy nem lehet a feleségem, nem is akarok semmit... Csak azt akarom, hogy tudja meg, mennyire szeretem. Hallgasson kérem, ne feleljen egy szót sem, ne is törődjék azzal, amit mondok, csak azt vegye tudomásul, hogy ön nekem végtelenül drága s engedje, hadd bámuljam.

Lelkesedése rám is átragadt. Ragyogó arcza s hangja, mely összevegyült az esőcseppek csobogásával, annyira megbűvölt, hogy meg sem moczczantam.

— Hallgat? no jó — mondá Pjotr Szergejics. Csak hallgasson tovább is.

Ez földerített. Elnevettem magamat jókedvemben s az udvaron keresztül hazaszaladtam. Ő is nevetett s nagy bakugrásokkal rohant utánam.

Mint két gyerek, átvázva, elfogyó lélekzettel rohantunk föl a lépcsőn a szobába. Atyám és testvéreim, kik nem szoktak meg tőlem ily kitörő jókedvet, bámulva néztek rám és szintén nevetni kezdtek.

A fellegek elvonultak, a mennydörgés elhallgatott, de Pjotr Szergejics szakállán még mindig ragyogtak az esőcseppek. Egész este füttyölt, dalolt vagy a kutyával játszott. Egymást kergették valamennyi szobán keresztül, úgy, hogy majd feldöntötték az inast a szamovárral. Vacsoránál azonban hatalmas étvágygyal evett, bolondokat beszélt s azt bizonygatta, hogy ha az ember télen friss uborkát ehetné, azt képzelné, hogy tavasz van.

Mikor lefekvéskor meggyújtottam a lámpát s kinyitottam az ablakot, meghatározhatatlan érzés fogott el. Tudatára jutottam annak, hogy független, egészséges, előkelő és gazdag vagyok; hogy szeretnek, de mindenkifölött, hogy gazdag és előkelő vagyok! Gazdag és előkelő — istenem, mily nagybecsű dolog ez. Azután, meg-megborzongva attól a hűvös levegőtől, mely a kertből áradt a szobámba, azzal akartam tisztába jönni, hogy Pjotr Szergejics szeretem-e, vagy nem... S elaludtam anélkül, hogy valamit is kisűthettem volna.

De mikor másnap reggel megpillantottam takarómon a beszűrődő napfény s a hárslombok árnyékának játékát, a tegnapi nap ismét élénken állt előttem. Oly dusnak, oly változatosnak, oly bájjal teljesnek láttam az életet. Trillázva öltözködtem föl s szaladtam ki a kertbe...

Hát azután, mi történt? Azután — semmi. Télen mikor a városba költöztünk, Pjotr Szergejics néha ellátogatott hozzánk. A nyári ismerősök csak nyáron s a falun elragadók, télen azonban és a városban csak fél oly bájosak. Ha az ember a városban kínálja őket teával, olyan benyomást keltenek, mintha a kabát nem rájuk lenne szabva s mintha nagyon sokáig kavargatnák kanallal a teát. Pjotr Szergejics a városban is szóba hozta ugyan néha a szerelmet, de egészen más volt ez, mint a falun. A városban sokkal érezhetőbbek voltak a köztünk emelkedő válaszfalak. Én előkelő családból való és gazdag, ő meg szegény, nem is nemes, egy sekrestyésnek a fia, helyettes vizsgálóbíró s egyébként semmi. Mind a ketten rendkívül magasnak és vastagnak láttuk ezt a falat; én tapasztalatlanságom és fiatalságom miatt, ő meg tudja isten miért; s ha a városban vendégünk volt, vontatottan mosolygott, leszólt az arisztokratákat, vagy komoran hallgatott, ha rajta kívül más is volt a szalonban. Nincs oly fal a világon, melyen rést ne lehetne törni, de a mostani regényhősök, legalább amennyire én ismerem őket, gyávák, tunyák, óvatosak s nagyon hamar kibékülnek

azzal a gondolattal, hogy az élet nem sikerült s megcsalta őket. Harcz és küzdelem helyett csak kritizálnak, a világot banálisnak nevezik s amellett megfélekednek arról, hogy lassanként az ő kritikájuk lesz banális.

Szerettek, a boldogság ott őgyelgett a közelemben s mintha lépést tartott volna velem. Gondtalanul éltem, nem igyekeztem magammal tisztába jönni, nem tudtam, hogy mit várjak, mit óhajtsak az élettől. Az idő pedig haladt... Elvonultak előttem szerelemtől ittas emberek, derült napok, langyos éjszakák, csalogánydal, széna-illat s mindez oly gyorsan mult el, mint a köd... Hol van most mindez?

Atyám meghalt, én öregebb lettem. Mindaz, ami tetszett, ami nekem hízelt, ami reménnyel töltött el — az eső zaja, a mennydörgés moraja, a boldogság gondolata, a szerelem fölött való beszélgetések — mindez most már csak pusztá emlék s magam előtt csak kihalt pusztaságot látok. Az egész sivatagban nincs egyetlen élő lény, a láthatár fölött pedig fekete homály terjeng.

Csöngötnék... Pjotr Szergejics jött. Ha a télen fákat látok, arra gondolok, hogy mennyire nekem nyíltak ezek, míg nyár vala s ilyenkor azt suttogom:

— Ő én kedveseim!

S ha azokat az embereket látom, akikkel tavaszomat eltöltöttem, szomorúság fogja el a szívemet s ugyanazt suttogom.

Pjotr Szergejics atyám protekciója révén már régen a városba került. Kissé megöregedett s lefogyott. Már régen felhagyott szerelmi vallomásaival, nem beszél többet bolondokat, nem szereti a pályáját, beteges, ki van ábrándulva, lemondott életének minden szép álmáról s kelleetlenül huzza az élet terhét.

Odaül a kandallóhoz s némán bámul a tűzbe.

Nem tudtam, mit szóljak. Azt kérdeztem tőle, hogy mi ujság.

Semmi — mondá.

Megint hallgatás. A tűz vörös fénye táncot járt szomoru arczán.

Eszembe jutott a mult; vállaim megrendültek, fejem lehanyatlott s keservesen kezdtem sirni. Végtelen szánságot éreztem saját magam s ez ember iránt, s szenvedélyes vágyakozás fogott el az iránt, ami elmult s amit az élet most megtagadott tőlünk. Most már nem gondoltam arra, hogy előkelő családból való s gazdag vagyok.

Hangosan zokogtam s kezeimet két halántékomra szorítva nyögtem:

— Istenem, istenem, oda egy élet...

Ott ült némán s nem mondta volna, hogy ne sirjak. Fölfogta, hogy sirnom kell, hogy beállt már ennek az ideje is. Láttam a szemeiből, hogy sajnál; de én is sajnáltam, s hozzá még boszankodtam is azon, hogy ez az együgyű szerencsétlen ember nem tudta az ő életét és az enyémet jobban berendezni.

Mikor kikísértem, úgy tetszett, hogy az előszobában szándékos lassúsággal ölti föl a bundáját. Kétszer csókolta némán kezét, s hosszasan nézett kisírt arczomba. Azt hiszem, e pillanatban az a vihar, az az eső, az a nevetésem, az *akkori* arczom jutott az eszébe. Szeretett volna valamit mondani, de nem szólt, csak a fejét rázta s erősen megszorította a kezemet. Tőlem mehetett.

Eltávozása után visszamentem a szobába s leültem a szőnyegre a kandalló elé. A vörös parázs már hamvasodni kezdett, s alig pislogott. A külső hideg még érezhetőbb lett s a szél zugni kezdett a kandallóban.

Bejött a szobaleány s rám szólt, mert azt hitte, hogy elnyomott az álom.

II.

Drága nyelvleczkék.

Müvelt emberre nézve nagyon kellemetlen dolog, ha hiányosak a nyelvismeretei. Különösen Vorotov tapasztalta ezt keservesen azután, hogy az egyetemet elvégezte s egy kis doktori értekezés megírásába fogott.

— Borzasztó — mondá levegő után kapkodva (mert 27 éve daczára kövér, nehézkes alak volt s az asztma kinozta). — Borzasztó! Nyelvismeret nélkül olyan az ember, mint a madár szárny nélkül. Így lehetetlenség a munkámat folytatnom.

S elhatározta, hogy ha török-szakád, de erőt vesz velészületett lustaságán s megtanul francziául és németül. Alkalmas tanítók után nézett.

Egy téli délután, mikor Vorotov éppen a szobájában dolgozott, azt jelentette a szolga, hogy egy kisasszony tudakozódik utána.

— Bocsásd be — mondá Vorotov.

A legujabb divat szerint öltözött fiatal, elegáns leány lépett a szobába. Bemutatta magát: Mlle Alice Enquête, francia nyelvtanítónő s azt mondta, hogy Vorotov egyik barátja utasította hozzá.

— Nagyon örülök! Foglaljon kérem helyet — mondá Vorotov. — Pjotr Szergejics ajánlotta önt? igen... igen... én kértem meg őt... nagyon örülök... nagyon.

S míg a kisasszonynyal beszélgetett, azalatt félénken s kíváncsian vizsgálta. Hamisítatlan, elegáns s hozzá még fiatal francia leány volt. Halavány, álmódzó tekintete, rövid fürtös haja s szokatlanul karcsú termete után ítélve, aligha lehetett több tizenévesnél.

— Tehát naponta este héttől nyolczig fogunk tanulni — mondá Vorotov. Órájáért egy rubelt kér?... nincs semmi ellenvetésem.

Megkérdezte még, hogy parancsol-e teát vagy kávét, hogy az idő jó-e, azután jóságos mosolylyal, íróasztalának posztóját végigsimítva, azt is tudni szeretne volna, hogy kicsoda, hol nevelkedett s miből él.

Mlle Enquête kimért, hideg üzleti hangon mondá el, hogy nevelőintézetben volt, letette a nevelőnői vizsgát, apja nemrég halt meg vörhenyben, az anyja virágokat készít, ő maga délelőttönként magán-nevelőintézetben tanít, délután pedig egész estig előkelő házakban ad órákat.

Mikor eltávozott, visszamaradt a szobában ruhájának gyöngéd, finom illata. Vorotov még sokáig ott maradt az íróasztalánál, de nem dolgozott, csak a zöld posztót simogatta s elgondolkodott.

Ő, aki még sohasem látott erényes francia nőt, azt gondolta, hogy ennek az elegáns ruhájú Mlle Enquête-nek, akinek oly jól kifejezett válla s oly tulságosan karcsú dereka volt, az óraadáson kívül valószínűleg még más foglalkozása is van.

A következő este öt percczel hét óra előtt Mlle Alice hidegtől piros arcczal állított be; fölnyitotta magával hozott *Margot*-ját s minden bevezetés nélkül elkezdé:

A francia nyelvben huszonhat betű van. Az első betű *a*, a második *b*...

— Bocsánat — mondá Vorotov mosolyogva. — Figyelmeztetnem kell Mademoiselle, hogy nálam valamit változtatnia kell a módszerén. Ugy áll a dolog, hogy jól tudok latinul, oroszul és görögül... összehasonlító nyelvtudományyal is foglalkoztam... és *Margot* mellőzésével talán mindjárt valamelyik francia szerző olvasásával kezdenék.

S megmagyarázta a francia leánynak, hogy felnőtt emberek hogy szoktak nyelveket tanulni.

— Egyik ismerősöm — mondá — aki modern nyelveket akart tanulni, vett magának egy francia, német és latin evangéliumot, párhuzamosan olvasta, minden szót

gondosan áttanulmányozott s... nem egészen egy év alatt célját érte. Csináljuk mi is ugy. Válaszszunk ki egy szerzőt s vágjunk neki.

A francia leány bámulva nézett rá. Bizonyára roppantul naivnak s együgyűnek tartotta Vorotov indítványát. Ha egy gyerek áll neki elő ily különös ajánlattal, nagyon megharagszik rá s rendreutasítja, de mivel egy felnőtt s nagyon vastag férfi ült előtte, akit nem szidhatott le, csak alig észrevehetőleg rándított egyet a vállán.

— Ahogy önnek tetszik.

Vorotov kutatni kezdett könyvespolczán s egy kopott francia könyvet huzott elő.

— Jó lesz ez?

— Amint önnek tetszik.

— Akkor kezdjünk hozzá. Először is a czime...

Mémoires.

— Emlékiratok... — fordította le Mlle Enquête.

— Emlékiratok... — ismételte Vorotov.

Jóságos mosolylyal és nehéz lélekzettel egy negyed óráig kinlódott ezzel a szóval s ugyanaddig a *de*-vel, mi Mlle Alicet valósággal elfárasztotta. Kelletlenül, zavartan felelt a kérdéseire, nem igen értette meg s úgy látszik, hogy nem is volt kedve hozzá.

Pontban nyolczkor fölkelt s hideg, száraz *au revoir Monsieur*-vel bucsuzott el, ismét finom, gyöngéd, idegcsiklandó illatot hagyván hátra. A tanítvány ismét sokáig elült az asztalnál. Nem csinált semmit, csak gondolkodott.

Másnap arra jött rá, hogy tanítója komoly, rendes leány, de nagyon műveletlen s teljesen képtelen felnőttek oktatására. Hogy ne vesztégesse hiába az idejét, elhatározta, hogy fölmond neki s tanítót fogad. Mikor a hetedik órára jött, zsebéből hét rubellel megterhelt borítékot huzott elő s zavartan forgatta a kezében.

— Bocsásson meg Mlle Enquête, de ki kell jelentenem, hogy... abban a kinos helyzetben vagyok...

Mikor a francia leány a borítékot megpillantotta, rögtön tudta, hogy miről van szó s ismeretségük óta ez volt az első eset, hogy arca megrándult s a hideg, üzletszerű kifejezése eltűnt róla. Piros lett, szemeit lesüté s idegesen babrált vékony óralánczán. Vorotov a zavarából azonnal kiokoskodta, hogy mily becse van nála minden rubelnek s mily nehezen tartja fenn magát.

— Ki kell jelentenem — hebegé fokozódó zavarral s valami szorongatta a mellét. Gyorsan visszadugta a borítékot s folytatá: — bocsásson meg, de... de tíz perczre távoznom kell.

Oly kifejezéssel ment át a szomszéd szobába, mintha eszébe sem jutott volna fölmondani a leánynak, s tíz perczig ott maradt. Azután még zavartabban tért vissza, mert eszébe jutott, hogy az ily rövid távollétet más valamire is lehet magyarázni s ettől nagyon megszégyelte magát.

A leczkéket tovább folytatták.

Vorotov nagyon kelletlenül tanult. Mivel ugyanis tudta, hogy nem halad semennyire, nem szakította félbe kérdéseivel a leányt, hanem hagyta, tanítson úgy, ahogy akar. A kisasszony úgy fordított, ahogy neki tetszett, tíz oldalt óránként, Vorotov meg oda se figyelt, hanem nagyokat lélekzett s unalmában majd fürtös fejcskékjét, majd nyakát, majd finom gyöngéd kezeit vizsgálta, majd ruhájának illatát szivta be.

Mlle Alice egyik órára kis kivágású elegáns rózsaszínű ruhában jelent meg s oly illatot árasztott, hogy szinte köd fogta körül. Elnézést kért, hogy ma csak félórát adhat, mert bálba kell mennie.

Vorotov a nyakát s ruhájának hátsó kivágását bámulta és megértette, hogy miért van ezeknek a francia nőknek oly könnyelmű és önmegadó hírük. A Mademoiselle ellenben, ki nem ismerhette a Vorotov gondolatát, szelesen lapozott s gőzerővel fordított:

»Ahogy az utcán ment, egy ismeretlen urral találkozott, s így szólt hozzá: „Hova siet ily halovány arccal, mely nekem fájdalmat okoz.”

A *Mémoires*-t tudnillik már régen elvégezték, s Alice most más könyvet fordított.

Máskor meg egy egész órával korábban jött s azzal mentegette magát, hogy a Kis Színházba kell mennie. Vorotov az óra végeztével kikísérte, azután átöltözködött s szintén a színházba ment. Azt disputálta magára, hogy csak üdülni meg szórakozni megy oda. Mert egy tudományos pályára készül s a természettől is nehézkes ember csak nem fogja a munkáját abbahagyni, hogy színházba menjen s ott egy ránézve teljesen idegen, nem is intelligens fiatal leánynyal találkozni...

Pedig a szíve mégis gyorsabban vert a szünetek alatt. Ugy rohant végig a foyer-n és a folyosókon, mint egy éretlen tacsó, aki keres valakit. Mikor az ismerős rózsaszínű ruhát s a vékony túll alatt a szép vállakat megpillantotta, boldogan mosolygott s életében először érezte, hogy mi a féltékenység.

Alice két nem igen ajánló külsejű tanuló s egy tiszt társaságában volt. Nevetgélt, hangosan beszélgetett s kaczerkodott. Látszott rajta, hogy boldog és megelégedett. Mi lehet az oka? Talán az, hogy ezek az urak is abból a milieu-ből valók, mint ő... S Vorotov egyszerre roppant úrt érzett maga s e milieu közt. Köszönt Alice-nak, de ez hidegen fogadta s gyorsan elhaladt előtte.

E találkozás után Vorotov azon kapta magát, hogy szerelmes... A következő leckeórákon már nem küzdött magával, hanem szabad folyást engedett gondolatainak s szemével majd elnyelte a szép tanítónőt. Mlle Enquête arca azonban következetesen hideg maradt, s pont nyolczkor minden este elmondta a maga nyugodt au revoir monsieur-jét. Vorotov érezte, hogy nagyon közönyösen veszi őt s mindig is úgy fogja venni.

Megtörtént néha az órák alatt, hogy ábrándozni kezdett, terveket kovácsolt, szerelmi vallomás szövegén rágódott s azon töprengett, hogy a francia leányok csakugyan könyelműek és odaadók-e. De elég volt egy tekintetet vetnie a tanítónő arcára, ez tüstént elfújta a gondolatait, mint ahogy a gyertya elalszik, ha nyári estén széljárta terrasra állítják.

Egyszer azonban már nem birt magával. Mikor Alice óra végeztével a szobából az előszobába akart kimenni, elállta az útját s rágyujtott a szerelmi vallomására:

— Ön nekem nagyon drága! Én... én szeretem önt! Hadd magyarázom ki szavaimat...

Alice elsápadt. — valószínűleg attól való félelmében, hogy e kijelentés után nem jöhet többé s nem kereshet óránként egy rubelt. Megrémült tekintettel hevesen suttopta:

— Azt nem szabad tennie! Kérem ne beszéljen így! Ez lehetetlen.

Vorotov annyira szégyelte a dolgot, hogy egész éjszaka nem hunyta le a szemét, s heves szemrehányást tett önmagának. Attól félt, hogy szerelmi vallomásával a leányt megbántotta s most nem jön többet.

Elhatározta, hogy másnap megkeresi a címét a Lakjegyzékben s levélben kér tőle bocsánatot.

De Alice magától is eljött. Kezdetben zavart volt, de aztán felütötte a könyvet s szokása szerint gyorsan, feltartóztatlanul kezdett fordítani:

»Ó ifju ur, ne tépje le kertemnek ezen virágait, melyeket beteg leánynomnak akarok adni...«

Még most is francia leckéket ad neki. Már négy kötetet lefordítottak. Vorotov azonban a *Mémoires* szón kívül egy kukkot sem tud francziául s ha azt kérdezik tőle, hogy mennyire van a tudományos munkájával, elutasítólag int a kezével s felelet helyett az időjárásról kezd beszélni.

III.

A kóristanó.

Egyszer, mikor még fiatalabb és szebb volt, meglátogatta a nyaralójában Kolkov Petrovics Nikoláj, az imádója. Elviselhetetlen, tikkasztó forróság volt. Kolkov éppen megebédelt, megivott mellé egy egész üveg silány porto-bort. Nem érezte magát egészen jól s rossz kedvében volt. Unták magukat mind a ketten s azt várták, hogy a forróság enyhüljön, hogy azután sétálni mehessenek.

Az előszobából egyszerre csak csöngetés hallatszott. Kolkov, aki ingujjban s papucsban volt, fölugrott s kérdő tekintetet vetett Pasára.

— Talán a levélhordó, vagy valamelyik barátnőm — mondá az énekesnő.

Kolkovot ugyan nem zavarták sem Pasa barátnői, sem a postás, mindazonáltal kabátot kapott magára s a másik szobába ment, Pasa pedig szaladt ajtót nyitni.

Nagyon elbámult, mikor a küszöbön sem a levélhordó nem állt, sem egyik-másik barátnője, hanem egy fiatal, szép, elegáns hölgy. Látszott rajta, hogy a »tiszteségek« közül való.

Halovány volt s nehezen lélekzett, mintha sok lépcsőt kellett volna másznia.

— Mi tetszik? — kérdezte Pasa.

Az idegen asszony nem felelt mindjárt. Előre jött, lassan körülnézett a szobában s oly kifejezéssel ült le, mintha a fáradságtól vagy valami belső bajtól állni sem tudott volna a lábán. Sokáig remegtek az ajkai, mielőtt megszólalhatott volna.

— Magánál van a férjem? — kérdezte végre, fölemelve sirástól kivörösödött szemhéjait.

— Micsoda férje? — hebegte Pasa s úgy megrémült, hogy kezei és lábai egyszerre hidegek lettek. — Micsoda férfi? — ismétlé reszketve.

— A férjem... Kolkov Petrovics Nikoláj.

— Ni... nincs, nagyságos asszonyom... egy férfit sem... ismerek.

Pár pillanatig hallgattak. Az idegen asszony többször halvány ajkaihoz szorította zsebkendőjét s vissza igyekezett fojtani lélekzetét, hogy leküzdhesse belső remegését. Pasának a földbe gyökereztek a lábai s rémülten, tétozva nézett rá.

— Tehát azt állítja, hogy nincs itt? — mondá most az idegen nő szilárdabb hangon és sajátságos mosollyal.

— Igazán nem tudom, hogy kit gondol.

— Utálatos, alávaló, közönséges nő... — mormolá az idegen, gyűlöletteljes pillantást vetve Pasára. — Igen, közönséges nőszemély... s végtelenül örülök, hogy ezt valahára az arcába vághattam.

Pasa érezte, hogy erre a haragos tekintetű, finom kezű, fekete ruhás nőre nagyon visszataszító, undorító benyomást tett s szégyenleni kezdte a vörös arcát, himlőhelyes orrát s a homlokára hajló hajpamacsot, mely kifogott minden fésűn. Ha soványabb lenne, nem lenne telehintve arccporral s nem lenne az a hajrakás a homlokán, akkor talán nem látszanék úgy meg rajta, hogy kétes hírű s nem érezne oly rémülettel vegyes szégyent ez előtt a titokteljes idegen nő előtt.

— Hol a férjem? — kérdezte újra az asszony. — Különbén itt van vagy nincs, nagyon mindegy; azt azonban tudtára kell adnom magának, hogy egy sikkasztásnak jöttek a nyomára s Petrovics Nikolájt keresik... Le akarják tartóztatni. Ez a maga műve!

Főlkelt s hevesen mérte végig a szobát. Pasa csupa rémületből nem értett belőle semmit.

— Még ma ráakadnak s letartóztatják — mondá fölzokogva s hangjából düh és szégyen látszott. — Tudom,

kinek köszönheti, hogy ennyire jutott. Magának, alávaló, közönséges nőszemély, czéda teremtés. — Szája eltorzult s orrczimpái meg-megrándultak az undortól. — Tehetetlen vagyok... hallja maga alávaló asszony... maga erősebb, mint én, de van valaki, aki pártomat fogja a gyermekeimmel együtt. Az isten mindent lát! És igazságos! Majd megfizet még magának az én könnyeimért és álmatlan éjszakáimért! Lesz idő, hogy eszébe jutok én még magának.

Megint elhallgattak. Az asszony kezeit tördelve járt föl-alá, Pasa pedig azalatt bután bámulta, semmit nem értett az egészből s valami borzasztót várt.

— En semmiről sem tudok nagyságos asszonyom. — S elfakadt, sirva.

— Hazudik! — kiáltott az asszony s fenyegetőleg villogtak a szemei. — Mindent tudok! Régóta ismerem magát! Jól tudom, hogy az utóbbi hónapban mindennap a maga szoknyája mellett ült.

— Hát mi van ebben? Engem nagyon sokan látogatnak meg, de én senkit sem kényszerítek rá. Mindenki a jószántából jön.

— Sikasztásnak jöttek a nyomára, tudja? Idegen pénzhez nyult a hivatalában. Egy olyan perszóna miatt tévedt a bűn útjára, mint... maga. Hallja — mondá az asszony szilárd hangon s Pasa elé állt — magának nincsenek tisztességes elvei, maga csak azért él a földön, hogy romlásba döntsön másokat. Ez a maga célja. És én még sem, hihetem, hogy minden emberi érzésből kivetkőzött volna. Kolkapovnak felesége, gyermekei vannak... Ha elítéli s Szibériába küldik, éhen kell halnom a gyermekeimmel együtt... Tudja-e, mi ez? De van egy mód, hogy őt és magunkat megmentsen a nyomortól és gyalázattól. Ha még ma kilencszáz rubelt leteszek, akkor nem tartóztatják le. Csak kilencszáz rubelt.

— Micsoda kilencszáz rubelt? — kérdezte Pasa halkan. — Nem tudok róla... én nem kaptam tőle semmit.

— Nem a kilencszáz rubelt kérem magától... Hiszen nincs pénze s nem is kell a magáé. Más az, amit én kérek... A férfiak rendszeren ékszert szoktak olyanoknak ajándékozni, mint... maga. Csak azokat a tárgyakat adja vissza, amiket a férjemtől kapott.

— Nagyságos asszonyom, semmiféle ékszert sem kaptam — hunyorított Pasa, aki érteni kezdte a dolgot.

— Hát akkor hova lett a pénz? Hova pazarolta a saját pénzét, az enyémet és a másokét?... Hova lett mindez? Hallja, kérem önt! Nagyon föl voltam háborodva és sok kellemetlent mondtam, de bocsánatot kérek érte. Tudom, hogy gyűlöl, de ha van önben szánalom, akkor elképzelem az én helyzetemet. Könyörgöm, adja vissza az ékszereket.

— Hm — mondá Pasa s vállat vont. — Nagyon szívesen megtenném, de úgy áldjon meg az isten, hogy semmi ajándékot sem kaptam tőle. Elhiheti. Különbösen igaza van — javította ki az énekesnő zavartan — egyszer mégis ezt a két darabot kaptam tőle. Ezeket visszaadhatom, ha kívánja.

Kihuzta toilette-asztalának egyik fiókját s kivett belőle egy üres arany karpereczet és egy vékony rubintos gyűrűt.

— Tessék! — s a két tárgyat odanyújtotta az asszonynak.

Az asszony vörös lett, mint a pipacs, s arcizmai rángatózni kezdtek. Meg volt sértve.

— Miket ad itt maga nekem? Nem kell nekem alamizsna, hanem csak az, ami az enyém... amit maga, helyzetét kihasználva, az én férjemből... ebből a gyöngye, szerencsétlen emberből... kiperéselt... Mikor csütörtökön együtt láttam a férjemmel a Kőrzón, drága mellüket és karpereczeket viselt. Ne játszsza hát az ártatlan bárányt

én előttem. Utoljára kérdem, visszakapom az ékszereket, vagy nem?

— Kegyed nagyon komikus... — mondá Pasa, aki már boszankodni kezdett. — Biztosítom önt, hogy az ön Petrovics Nikolájától ezen a karpereczen és gyűrűn kívül semmit sem kaptam. Csak süteményt szokott hordani.

— Süteményt? — nevetett gunyosan az asszony. — Otthon a gyerekeknek nincs mit enniök, itt meg sütemény járja. Tehát végleg megtagadja az ékszerek visszaadását?

Miután nem kapott feleletet, leült, s mereven egy pontra nézett, mintha valami fölött töprengene.

— Most mit tegyek? — kérdezte. — Ha nem teremtem elő a kilencszáz rubelt, akkor el van veszve, velem és a gyermekekkel együtt. Agyon üssem-e ezt a szörnyetegét vagy térdre vessem magam előtte?

Arccára szorította a zsebkendőjét és sirni kezdett.

— Kérem — hallatszott a zokogásán keresztül — mentse meg a férjemet, hiszen maga tette tönkre s kergette a romlásba... Ha őt nem is szánja meg, szánja még a gyermekeket... a gyermekeket... Mit vétettek azok?

Pasa elképzelte, hogy a gyermekek az utcára kerültek, éhségükben sirnak, s maga is zokogni kezdett.

— Mit tehetek, nagyságos asszonyom? Azt mondja, hogy czéda teremtés vagyok s Petrovics Nikolájt tönkre tettem, de isten a tanum, hogy semmi hasznom sem volt tőle... A karban az egy Motjának van gazdag barátja, nekünk többieknek azonban alig van meg a betevő falatunk. Petrovics Nikolájt azért fogadtam, mert finom, művelt ember. Mi nem igen utasíthatunk el...

— Az ékszereket kérem! Fogja-e ideadni? Látja, hogy sirok... hogy megalázom magamat... Még a lábai elé is vetem magamat, ha akarja. Kérem!

Pasa rémülten kiáltott föl s mindkét kezével tiltakozott. Érezte, hogy ez a halovány, szép asszony, aki oly szépen beszélt, hogy a színpadon sem különben, képes lenne letérdelni előtte, csupa büszkeségből, csupa előkelőségből, hogy leereszkedjék s a kőristánót megalázza.

— Jó, megkapja az ékszereket — mondá Pasa gyorsan felszárítva a könnyeit. — De nem Petrovics Nikolájtól valók... más urtól kaptam... Ahogy parancsolja.

Kihuzta a szekrénye legfelső fiókját, kivett belőle egy gyémánt mellfűt, egy korall gyöngysort, néhány gyűrűt, egy karpereczet s odaadta az asszonynak.

— Vegye el, ha akarja, de a férjétől semmi hasznosot sem láttam. Itt vannak, legyen vele boldog — mondá Pasa hösszasan, aki még mindig félt attól, hogy az asszony térdre esik előtte. — De ha kegyed előkelő asszony... az ő felesége, akkor tartsa is őt meg magának. Én nem hívtam; magától jött...

Az asszony könnyezve nézte az ékszereket.

— Ez nem az egész... ez ötszáz rubelt sem ér.

Pasa gyorsan kikapkodott a szekrényből még egy arany órát, egy cigarettatartót s egy pár kézelőgombot, azután pedig nyersen mondá:

— Nincs több... kikeresheti ha tetszik.

Az asszony sóhajtott, remegő kézzel kötözé zsebkendőjébe az ékszereket s szó nélkül távozott. Még csak a fejét sem biccentette meg.

A szomszéd szoba ajtaja kinyílt s Kolkapov belépett. Halavány volt s idegesen rázta a fejét, mintha keserűt nyelt volna. Szemeiben könnyek ragyogtak.

— Micsoda ékszereket kaptam én magától? — rohanta meg Pasa. — S mikor? ha szabad kérdezniem.

— Ékszereket... ostobaság — mondá Kolkapov, fejét rázza. — Istenem, zokogott előttem, megalázta magát...

— Azt kérdezem, hogy micsoda ajándékokat adott maga nekem? — kiáltott Pasa.

— Istenem, ez a nemes, tiszta, büszke asszony... még térdre is akarta magát vetni... ez előtt a perszóna előtt. S én ezt türtem...

A fejéhez kapott s úgy bögött:

— Soha, sohasem fogom ezt magamnak megbocsátani. Eredj az utamból... czafat! — kiáltott undorral eltelve s remegő kezeit elhárítólag terjesztve Pasa felé...

— Még térdre vetette volna magát... s ki előtt? Te előtted? Szent isten!

Gyorsan felöltözött, undorral tért ki Pasa elől s eltávozott.

Pasa a divánra vetette magát s keservesen sirt. Nagyon megbánta, hogy az ékszerait izgatottságában odaadta, s az egész jelenetet nagyon sértőnek tartotta. Eszébe jutott, hogy ezelőtt három esztendővel egy kereskedő minden ok nélkül megverte, s erre még jobban kezdett sirni.

Berzsenyit megválasztják.

(A báróné szobájában, reggeli kilencz órakor. Berzsenyi, aki még utiruhában van, s az egész család ijedten sűrű-forog a báróné körül, aki — férje megérkezésének hírére — örömben elájult.)

BERZSENYI (körülkárolja a bárónét s tehetsége szerint dajkálja): Emma, babuskám, térj magadhoz!... Ne legyél nekem beteg, angyalom!... Ne keverj egy ürömcseppet az én örömömbel!...

A BÁRÓNÉ (éledve): Jacques!... Hát igaz?... Csakugyan megvagy?...

BERZSENYI: 1719 szóval 1716 ellen! Képzeltetitek, micsoda küzdelem volt!...

ELZA: Három szótöbbség! Milyen disznóban voltál, papa!...

A BÁRÓNÉ: Ne beszélj így az atyádról!... Micsoda kifejezések egy ilyen eseményről!...

BLANKA: Ezt a három embert szeretném megölelni, megcsókolni...

ELZA: Hát a többi 1716-tal mit fogsz csinálni?... Azok is rászolgáltak kegyeidre!...

A BÁRÓNÉ: Reggeltől estig veszekesznek, reggeltől estig!... Az ember még rosszul se lehet tőlük!

BERZSENYI: Gyermekeim, hagyjátok anyákat!... Én is alig állok az én lábamon az izgalomtól!...

BLANKA: Keveset aludtál, szegény papa?

BERZSENYI: Mit képzelsz? A választás hajnali háromkor ért véget és éjjél tájban már úgy volt, hogy le fognak lovagolni... Már most add hozzá, hogy az ember reggel háromnegyed ötkor vonatra ül s lötyög a vasúton egészen Budapestig!... Egy betűt se aludtam, egy betűt se!...

A BÁRÓNÉ: Jacques, az istenért, ne szenvedj, ne legyél beteg!

BERZSENYI: Most már jól van, de fél egykor, mikor a másik jelölt ötvennyolcz főrba jött, a vesém egészen beteg lett.

A BÁRÓNÉ: Istenem, Jacques, ha megbuktál volna!...

ELZA: No ugyan nagy baj lett volna!... Szeretném tudni, mivel több így a papa, hogy megvan, mint hogyha nem lett volna meg?!...

BLANKA: Ha te jobban tudod a választást, mint a papa, hát beszéld el te!

A BÁRÓNÉ: Ezek a nők engem meg fognak ölni!

BERZSENYI (a leányokhoz): Fogtok rám hallgatni, igen vagy nem? (A bárónéhoz fordul.) Szóval, mikor már hatvankilencz minuszra visszaestem, ti rátok gondoltam, kedves családomra, és eszembe jutott, hogy mit tipelt (Elzára mutat) ez a gyerek, ni... Ez megjósolta, hogy a *Ne neked* be fog jönni, és a *Ne neked* bejött, és mikor elmentem, megjósolta, hogy: »Ne félj, papa, be fogsz jönni!«... és csakugyan, én is bejöttem!

BLANKA: Az utolsó órákban behoztad a hatvankilencz minuszt?

BERZSENYI: Be és aztán derék-futásban mentünk a célíg, ahol egy nyakhosszal lehúztam a másikat.

ELZA: Bravo!

A BÁRÓNÉ: Szegény Jacquesom, milyen sokáig kellett izgatnod magadat!

ELZA: A fő az, hogy finish-t tudjon lovagolni az ember.

BLANKA: Persze, a másik párt is megfeszítette erejét?

BERZSENYI: Hallatlan erőszakoskodások történtek. Mondhatom, szégyen gyalázat, hogy a tiszta választások idején ilyesmi megtörténhetik. Etlen-szomján háromszáz választó várakozott reggeli nyolcz óra óta a sötétben, és nem eresztették őket az urnákhoz! A választási elnök terrorizmusa nem ismert határt. Szerencsére párthiveim végig kitartottak mellettem. A derék emberek tűzbe-vizbe mentek volna... mit mondok?... meghaltak volna értem!... annyival inkább, mert szerencsére az éjszaka nem volt hideg és néhány hordót csapra ültettem a derék embereknek! Már táviratozni is akartam a miniszternek, de aztán láttam, hogy mindig előbbre jövök, s ekkor elhátároztam, hogy futni hagyom a választási elnököt.

BLANKA: Igazán felháborító, hogy mit csinálnak a szegény parasztokkal!

BERZSENYI: Na, tudod, a nép fiáról ne beszélj nekem, mert ezuttal keserves tapasztalatokat szereztem kapzsiságukról. Tíz napja, hogy legnagyobb jótevője vagyok a kerületnek, sőt ingyen példányokat is küldtettem nekik az én ujságomból a főemberek részére. És mi történik? Amint az egyes községekben előadom beszédemet a föld népének és takarékosagra, kitartásra és más hasznos dolgokra tanítom, oktatom, nevelem őket és önzetlenül jó tanácsokat adok nekik, minden községben mindenfelül pénzért jönnek hozzám. Megmondom nekik, hogy: atyámfiai, tisztelt nép, ezt a tiszta választás miatt nem tehetem, de egyszersmind megsugom a főkorteseknek, hogy az ellenjelölt vesztegetéseit ne engedjék a parasztoktól elfogadni, mert a költségek egy ismeretlen által jobban fedezve lesznek, mint ezt az ellenjelölt tehetné. Erre mit kell látnom? Azt, hogy az én választóim leszállanak az én kocsijaimról és az én vendégségemtől részegen oda járulnak az urnákhoz és az én fuvarpénzemen leszavaznak az ellenjelölthez, mi több, a hogy a szavazásban visszaesem,

a főkortesek egyre több pénzért jönnek hozzám. (Blankához.) A te néped, akiről te színműveket írsz és nyolczezer forintért elő adatsz, képes lett volna rá, hogy engem megbuktasson, ha véletlenül nem vagyok jelen!...

ELZA: Nagyszerű! Hát baj lett volna az? Neked a képviselőség nem disz, nem haszon, semmi, és ha megbuknak Tisza Kálmán meg a miniszterelnök veje, akkor megbukni nem szégyen. Az újságok tele vannak vele, hogy a képviselőház szellemi színvonala az új választással nagyon alászállott...

BERZSENYI: Gyermekem, jegyezd meg magadnak, amit egy Falstaff nevű jeles író mondott, hogy jobb alacsony színvonalu eleven egérnek lenni, mint magas színvonalu holt oroszlánnak. Ha az ember képviselő, igazad van, az semmi; de ha az ember még csak nem is képviselő, az a semminél is kevesebb. Engem az, hogy a népakarat képviselővé választott, bizonyára nem diszit fel, mint például ha Ő Felsége kegye az örökös főrendiházi tagsággal fog kitüntetni, de megbukni a képviselőválasztáson, ez csak egy újságpennászt nem fog zsenirozni.

ELZA: Föl se kellett volna lépned, valaki vagy te így is. Vagy tán nem?

BERZSENYI: És látod, gyermekem, Tisza Kálmán is föllépett, pedig neki több az élettapasztalata, mint neked.

ELZA: Aztán mire volt jó, hogy föllépett?

BERZSENYI: Gyermekem, ne hasonlíts engem össze Tisza Kálmánnal, mert itt a politikai helyzet nem ugyanaz. Ha Tisza Kálmán megbukott, az emberek azt fogják mondani: »Lám, lám, a tiszta választás tulságosan jó, mert a jeles emberek sorra kibuknak.« De ha én véletlenül megbukom, az emberek azt mondták volna: »A pénzeszsák megbukott, mert tiszta választás van.« És teljesen téves az is, ha te engem a miniszterelnök vejével hozol össze. Mondok neked erre egy történetet. Volt egyszer egy közönséges öreg pénzzsidó, akinek azonban megvolt a maga házi esze. Ez az öreg egyén pénze daczára igen mérsékeltén élt, s egyszer valaki azt mondja neki: »Hogy van az, Kohn ur, hogy a maga fia, akinek nincsen semmije, Havanna-szivarokat szí, maga pedig, akinek vagyona van, egy rossz virzsinián rágódik?« — »Éppen azért — felelt Kohn. — Neki könnyű! Ő szíhat Havannát, mert neki van apja, aki vagyonos, de én csak virzsiniát szíhatok, mert nekem nincsen apám, aki vagyonos. Ha nekem vagyonos apám volna, én is Havannát színék.« Ha a Bernrieder megbukott, neki könnyű, azért az ő apósa mégis miniszterelnök marad, de ha én megbuktam volna, nekem nincs miniszterelnök apósom, aki engem kinevezzen örökös főrendiházi taggá, ami talán nektek se lesz ellentekre.

A BÁRÓNÉ: Engem csak egy aggaszt, Jacques. Mit fog mondani Ő Szentsége ahhoz, hogy te szabadelvű programmal választattad magad képviselővé?

BERZSENYI: Babuskám, te azt nem érted. A szabadelvűség nem azt jelenti, hogy a zsidók holnap rögtön házasodjanak össze velünk keresztényekkel. A szabadelvűség csak azt jelenti, hogy a zsidóknak is szabad élniük, amit talán meg fogsz engedni, annyival inkább, mert maga Ő Szentsége is szabadelvű e tekintetben. Légy nyugodt,

azért én néppárti maradok, bár a taktika úgy kívánta, hogy szabadelvű kerületben lépjek fel. Én siromig a nép barátja leszek, ha a nép nem is érdemli meg, hogy pártoljam őt.

ELZA: Sokba került a heccz, mi?

BERZSENYI (őszintén): És ezt tiszta választásnak nevezik! Ugyan mennyibe került volna a tisztátalan?!...

Ygrec.

Krónika III.

Cammarano ur dala.

Bejártam kétszer a világot,
Mint halhatatlan tánczművész,
Ha lábam egy szinpadra hágott,
E lábnak tapsolt mind a kéz.
Hogyha keringtem és forogtam
Ezt mondta minden férfi, nő;
»Nem tánczol senki, senki jobban,
Mint Cammarano, a dicső.«

És én forogtam és keringtem,
Mióta az eszem tudom,
Táncoltam pénzért (soha ingyen)
Hajón, szekéren, vasuton.
Táncoltam reggel, délben, este,
Mikor letűnt vagy kelt a nap,
Táncoltam koszűmben, kifestve,
És sohse vágódtam hanyatt.

Táncoltam mindenféle táncot,
Könnyűt csak úgy, mint nehezett,
Táncoltam úgy, hogy alig látszott
S úgy, hogy cipőm is elveszett.
Bősz nyári hőben, téli hóban,
S ha zengett, háborgott az ég,
Salonkabátban vagy trikóban
Táncoltam úgy, mint senki még.

Táncoltam, hogy mindenki lásson,
Hol gyorsan, hol meg csendesen,
Próbán avagy előadáson
S nem buktam orra sohasem.
Féllábon is táncoltam olykor,
Táncoltam olykor láb nekül,
Jobban táncoltam mint egy doktor,
Röviden szólva: remekül!

Táncoltam végig a világon,
Mi több a Balkán szigetén,
Kubán s a nyájas Antillákon
S legvégül — Pestre jöttem én.
E tapsba dus, e sikeredzett
Lábnak meghódolt a világ,
Mit fog most szólni ez a nemzet,
Ha kecsesen spicczelni lát?

S hogy fölléptem az Operában
— Feledhetetlen, sulyos est! —
Tiszteletedre drága lábam
Ott megjelent tout Budapest.
S amikor én is megjelentem
A helybeli lámpák előtt,
Mindenki hön, mindenki csendben
Várta az első pas de deux-t.

És hogy ne várjanak hiában
 Se odafönt, se odalent,
 Én fölemeltem egyik lábam,
 Ami már félsikert jelent.
 S mig irigyen, mig ünnepeleten
 Álltam szilárd lábujjhegyen,
 A másikat is fölemeltem,
 Hogy a siker teljes legyen.

Ekkor — esetnek hihetetlen,
 Gondolni rá alig merek
 S szívem e tényről visszaretten —
 Elestem, mint egy kis gyerek.
 Igen, elestem, mily blamázs! —
 És elterültem a színen
 Éppen, mikor Weidinger bácsi
 Tapsolni kezdett lelkesen.

Igen elestem, ah elestem
 S mily alaposan estem el,
 Ez történt vélem Budapesten,
 No mondhatom nem uri hely.
 Legszomorubb e bus dologban
 Amelybe nincs báj, se zamat:
 Hogy életemben soha jobban
 Meg nem ütöttem magamat.

Itt állok én most Cammarano,
 S elkeseregven kis dalom
 Megnyultabb orral, mint Cyrano
 Fölfordulásom fájlalom.
 E város többé látni nem fog
 Itt tánczra többé nem kelek,
 Ez a legszentebb idegen jog,
 Adieu helybéli sikerek!

Hiába minden »Halljuk!«, »Lássuk!«
 Én hajthatatlan maradok,
 Megyek tovább, tánczolni másutt,
 Adieu ti kedves magyarok.
 Gondoljatok rám szebb napokban
 S ne feledjétek, ez a fő! —
 Nem tánczol senki, senki jobban,
 Mint Cammarano a dicső!

Incubus.

A Hét szakácskönyve.

Julius elején kezdtük el A Hét szakácskönyvének közlését és zord télelő lett, mire a végére értünk. Helyesebben: a fiókunk még telve a magyar főzőművészet sokoldalú és érdekes adataival, de miután bizonyos rendszert kellett tartanunk, amely az analóg receptek kizárását jelentette s a tér, arányait olvasóink jóindulata se tudja kedvezőbbé tenni, mindenekfelett pedig a pályázati határidő lejárt, A Hét szakácskönyvét a mult héttel lezártuk. Ujra is köszönetet mondunk olvasóink kedves támogatásáért, amely kérdéseinkből országos kulináris ügyet csinált, s ezzel a receptek becses anyagát a bíráló-bizottság elé terjesztjük. A pályadíjak eldöntésére öttágu juryt kértünk föl. E tetemes munkával járó tisztelet

báró Dániel Ernőné,
 Bródy Sándor,
 Glück Frigyes,
 Gundel János,
 Zsolnai Miklós

voltak szívesek elvállalni.

Meg kell még jegyeznünk, hogy minden beküldött recept ipso jure pályázik, akár megjelent ez újság hasábjain vagy sem; valamennyi pedig — a beküldők szíves engedelmével — A Hét karácsonyra a könyvpiacon megjelenő Szakácskönyvében lát napvilágot.

A jury ítéletét november elején tesszük közzé.

A Hét szerkesztősege.

INNEN-ONNAN.

* * A Heine-siremlék.

6. Wenn ich mich zur Zeit meines Ablebens in Paris, befinde, und nicht zu weit von Montmartre entfernt wohne, so wünsche ich auf dem Kirchhoffe dieses Namens beerdigt zu werden, da ich eine Vorliebe für dies Quartier hege, wo ich lange Jahre hindurch gewohnt habe.

7. ...Ich verbiete, dass irgend eine Rede, deutsch oder französisch, an meinem Grabe gehalten werde ...

Igy szól a Heine végrendelete: keltezve 1851. november 13-án, Jacot Mihály pékmester és Grouchy Jenő fűszerkereskedő jelenlétében Ducloux és Rousse közjegyzők által leírva. 1856. február 16-án halt meg Heine s 1901-et írunk, mikor szobor kerül sirja fölé. Ahány szoborral eddig megtisztelni akarták, mind csodálatos kalandokon ment által s a bécsi szobron is, mikor immár készen várja Párisba való szállíttatását, egyformán dolgozott véső, intrika és elfogult rapcune. Az emlékoszlopot Hasselried csinálta s a munka bátorsága, mely a Lazarust állítja elének, becsessé teszi az eddig kevésbé ismert szobrász nevét. A leleplezési ceremóniákat elvégezték Bécsben; a Montmartre-on, a költő akaratahoz képest, csöndben tartják meg a gyászünnepet. Az egész világ, sőt Németország szelleme is ott lesz és meghajtva fejét, vervén mellét, fogja mondani:

— Er liebte die Blumen der Brenta.

* * *

△ Az igaz pletyka. Annyira nevetséges, hogy czáfolni sem érdemes és annyira komoly, hogy czáfolni sem merik. Lónyay grófné válik az urától, avagy Lónyay gróf válik a feleségétől. A szerelem dala két esztendeig zengett a pugrisok fülében, nekik talán már akkor szakadt meg, mikor oltár elé léptek. Nem kedves dolog foglalkozni uriember családi dolgával, de a plebejusok annyira odáig voltak az elragadtatástól, mikor a szerelmes asszony eldobta magától a »hitvány« csillogást és egy egyszerű gróf egyszerű grófnéjává lett. Pedig könnyű eldobni azt a csillogást, de nehéz ellenni nélküle. S mind a két fél okvetetlenül csalódik egymásban. Az asszony grófhoz ment, aki azonban csak a férje volt, de nem az ura is, a férfi pedig főhercegnőt vett el és grófnőt kapott. Tisztelettel állok meg két illúzió könnyű foszlányainál, de nem tudok bajukban sem bajt, sem tanulságot látni. Ha a plebs oly magától értetődőnek ítéli a szív jogát a korona közelében, tartsa természetesnek a házasság bajait is. Sok házasságot a szerelem köt össze, de boldogságuk első hajnala tanít meg sokakat arra, hogy szerelmi boldogságukhoz minden megvan, csak a szerelem hiányzik.

* * *

* * A champion álma. Ugyanazon a héten, mikor az akadémián kiderült a Semsey-pályázatok csődje, a Vigszínházban nagy vigjáték-szüret volt. Beérkezett 275.496 pályamű s azonfelül egy szekéralja, amelynek megmázslása, hír szerint, csak a jövő héten, a Vágóhidon fog meggesni. A rengeteg masszáz-

ból a már nem egészen ösmeretlen ifjabb Bokor József név vált ki győztesen. Bokor József azonban nem elégedett meg a sikerrel, hanem szükségesnek tartotta championsága főokát is megmagyarázni. A dolog igen egyszerű. Egy este ifjabb Bokor József elszundikált karosszékeiben és — megálmodta a művet. Mindent megálmodott: a jeleneteket, a pointe-t, a párbeszédet, sőt még az élcei sem rázták föl Titania bírodalmából. Ha a dolog így áll, kíváncsi volna, ha Bokor József nem rejtené véka alá gyertyáskáját s álmovilágával a komolyabb pályázatokon is részt venne. A Semsey-díj sorsa egyszerre el volna intézve, ha az illusztris szerző megálmodná Magyarország faunáját és flóráját, s szundításaiért 10.000 forint ütné a markát. Épen ezért némileg kételkedünk Bokor József champion-reczeptjében, jóllehet szakértők azt mondják, hogy a Népszínház derék karmestere valóban mester az alvásban. Mindennap este már hétkor szundít s e működésében semmikép se zavarja meg, akár dirigál vagy sem.

* * *

Ö **Meister mester.** Bécsben elfogtak egy ifju, de praktikus tenoristát, aki Oroszországba akarta vinni a magas C-jét, holott a magas C-t még egy esztendeig szerződés kötötte a Carltheaterhez. Meister ur azt mondta, hogy a magas C hazája széles é világ, a hangnak ősi joga, hogy elrepülhét, csak az írás az, ami marad, már pedig ő a szerződését szívesen ott hagyja: a bíróság azonban az írás mellett foglalt állást és lakat alá tette a Meister mester torkát, a benne lappangó C-vel egyetemben. A bíróságnak mindenesetre igaza van, mert a bíróságnak igazságának muszáj lenni, de ez az eljárása feltétlenül reformot kell, hogy jelentsen a magas C egész hatósági kezelésében. Amit ellopni nem szabad, nem szabad elsikkasztani sem, ha Meister mestert bezárják azért, mert a magas C-t át akarta csempészni a határon, meg kell büntetni azokat a tenoristákat is, akik a magas C-t elsikkasztják, lenyelik vagy megrövidítik, mikor a színpadon ki kellene vágniok. Hangdetektív állásokat kell szervezni, akik skálával a kezükben figyelik minden előadáson az énekest és az előadás után énekvancsolást tartanak, nem merültek-e fel ugynevezett szabálytalanságok és kezelési rendetlenségek. Ami törvény, az törvény és a magas C se az árvák pénze, sőt sokkal becsesebb ennél, mert aki csak az árvák pénzét lopja, azt soha se fogják el a szökés előtt, utána se mindig. Egyébként pedig Meister ur inkább büszke lehet, mint szomorú. Nagy művésznőkkel megcsik, hogy kifogják a lovaikat, de hogy bezárják csak hogy el ne mehessen, — ez egyedül az ő páratlan dicsősége.

* * *

Ö **Hóhér-kongresszus.** Növekszik a testületi szellem minden téren, a kévébe kötött rőzséről szóló példázat értelmét és tanulságát fölfogják az emberek, a közös érdekek védelme összehozza az egy mesterségen lévőket, nincs tehát rajta semmi csodálni való, hogy a monarchia hóhérai a héten kongresszust tartottak Bécsben. A monarchia hóhérait ne méltóztassanak diplomatikusan értelmezni, ez nem költői kép: Bécsben csak ugyan az osztrák-magyar monarchiában működő hóhérok rendeztek barátságos összejövetelt, már amennyire ennek az értekezletnek barátságos képe lehetett. Hogy miről értekeztek Bali Mihály és kollégái, arról nem olvastunk referátát, mert alkalmasint nem akadt tudósító, aki kedvet és bátorságot érzett volna, hogy megjelenjék a bakók kongresszusán. A derék hóhérok bizonyára gyakorlott torkonragadással üdvözölték egymást, azután egyhangu lelkesedéssel huzzák fel az elnöki magaslatra a prágai hóhért. Megválasztották a jegyzőpírbékeket és menten nekiláttak az egyes programpontok kivégzésének. Az első pontot — a halálbüntetés eltörlése melletti mozgalmat — a bécsi

mester vette kezelése alá és két perc alatt végzett vele. A villamos kivégzés eszméjét, noha elvi tartalma ellen a kongresszusnak kifogása nem volt, alaki hibái miatt a leMBERGI bakó kiválóan sikerült nyakcsigolyatöréssel intézte el. Bali Mihály az ő humánus gyorsfojtási módszeréről tartott előadást, amelynek meleg, emberies szelleme a könnyekig megindította az érzékeny lelkű hallgatóságot. Kedves és megható jelenet volt, mikor a kollégák a prágai hóhérnak ötvenedik, jubiláris akasztása alkalmából selyemhímzéssel diszitett gyönyörű kötelet nyújtottak át azzal a szívből jött jó kívánsággal, hogy használja sokáig, sokszor és jó egészséggben. A maga nemes gondolkodásának adott kifejezést a gyülekezet, mikor elhatározta, hogy noha tekintettel az emberi élet mindennél becsesebb és drágább voltára a kivégzési illeték felemelését kérhetné, viszont tekintettel az adózó polgárokra ezt nem cselekszi, abban a reményben, hogy az ár olcsóságaért a munka tömegében kap majd kárpótlást. A kar méltósága érdekében határozatilag kimondották, hogy a kutyapeczér a hóhér elnevezést nem bitorolhatja és a hóhér kutyapeczér nem lehet. Végül banket volt egy vegetarianus vendéglőben.

* * *

△ **A gentleman Amstätt.** Nagyon örültek innen és túl a Lajthán Amstätt őrnagynak, aki a pomologusok banketjére szóló meghívást egyszerűen visszaküldte Lueger polgármester urnak. Ime, így kell móresre tanítani a svihák antiszemitát! Bojkottálni kell a mosdatlan kutyát. Az arisztokrácia elfordul tőle, a pomologusok krumplicival traktálják, s akkora lármát csaptak az Amstätt ur példaadó eljárásából, hogy a nevezett gentleman kénytelen volt végre nyilatkozni. Tette ezt a *Neues Wiener Tagblatt* hasábján, Bécsnek legzsidóbb lapjában. S elmondja, hogy Lueger, urban a párbajképtelen gyáva nyulat tanította móresre, mint katona és gentleman, többet nem akart mondani. A nyilatkozatában nem mondott többet, de azért elült a diadalordítás a liberálisok lapjaiban. Amit nem akart mondani, az épen a Lueger ur zsidó szimpatiaíra vonatkozik. S' mihelyt az őrnagy gentleman tapasztalta, hogy kaszinói szabatoságánál fogva zsidóbarát hírébe keveredik, rögtön nyilatkozott. S most a világ előtt tiszta az őrnagy ur véleménye Lueger urról: csapjon bele a menydörgös menykő, nem tud ez a derék antiszemita uribb ember lenni?

* * *

△ **Interview Axentievel.** Solymosi Elek, aki üres óráiban a román és magyar barátságot kalapálja össze, e napokban lent járt a határon és meginterviewolta Axentie Severut. Az interview a szabadságharcz összes oláh jellegű kérdéseire kiterjeszkedett, s' bár az egész ügy csak 2 perc 44 másodpercig tartott, szóval vetekszik ama idővel, mely alatt a híres *Kisbér* az angol derbyt megfutotta, mégis a Solymosi rekordja sokkal jobb, mert ez idő alatt ötvenkét esztendő történetén nyargalt végig s nem kisebb akadályokon, mint Enyed felperteszettetésén ugratott által. Az interview értékéből ugyan egyet s mászt levon, az, hogy Axentie előre kijelentette, hogy Solymosi tudósítását meg fogja czáfolni, továbbá, hogy a nagy népvezér a román-magyar kérdésnél behatóbban foglalkozott neje magtalanságával, mégis a tudósítás arra az eredményre vezetett, hogy Solymosi leírása alapján immár egész tisztán lássuk az egész szabadságharczot s Axentie alakja megtalálta a maga kitűnő Taineját. Ime, csak szabadságot kell adni a színészeknek, azonnal rendbe hozzák az oláh kérdést, feltalálják a puskaport, bevégzik a bur-angol háborút, eligazítják a csillagrendszert és megcsinálják a világtörténelmet. Ha már Solymosi ily nagy sikerrel működött, kíváncsian lessük Kovács Miska és Németh Jóska interviewait. Solymosi már bebizonyította, hogy mint a színpadon, úgy az életben se lehet rajta nevetni s utat törvén, közelébb a kormányozható léghajót fogja feltalálni.

**** Egy ur a karzaton.** Október 6-ikán egy ur a Nemzeti Színház karzatáról belekiabált az előadásba: »Nem illő — ugymond — hogy október 6-án bohóczkodjunk.« Az illető urat elítélték negyven koronára s ezzel az ügy hullámai elsimultak. Magán a nézőtérén nem volt tumultus, a közbeszólónak nem verték be a fejét: állítólag ez is egyik bizonyossága, hogy nem volt igaza. De talán nem volt igazsága egyéb szempontból sem. A színházba gyönyörűség okáért járunk s ez az élvezet akkor is kijár, ha egész estén át kaczagunk, akkor is, ha héttől tizenegyig sirunk. Ez a sirás épen olyan esztetikai motívum, mint a nevetés, amivel nem azt akarjuk mondani, hogy október 6-ikát a bohózat is megünnepli, de azt, hogy a tragédia se illő hozzá. Csak zárt kapu jelentené a kegyeletet. Azért inkább megmosolyogni való a műintézet ama naiv védekezése, hogy délután 1 $\frac{1}{2}$ -től 5-ig már lerotta volt a kegyelet adóját, este már saldirt számlával a kezében játszhatott bohózatot. Ha a sirás, mint fizikai momentum döntené el a dolgot, úgy a legmélyebb gyász az volna, ha a nézőtérén tornát hintene nek el.

* * *

× Virchow. A jubileumoknak mindig melancholicus mellékzúg van. Ha még úgy kérkednek is az élet ünneplésével, voltaképen az elmúlás bejelentői és az üdvözlő beszédek mindannyi elstilizált bucsuztató szónoklatok. A jubileum mindig befejezést jelent, valami bevégeződött vagy a vége felé siet, akár valamely munkáról, akár az élet éveinek folyarapodásáról van szó és arra figyelmeztet, hogy közelebb az állomás, hol a végső nyugalom fogadja az utást. Fokozottabb mértékben, mint más alkalommal, csap felénk ez az érzés Virchow nyolczvanadik születésnapjának jubileumi ünnepéből, melyet most vasárnap ülnék meg Berlinben. Ez a jubileum t. i. nemcsak egy ember életének és pályájának határállomását jelzi, de egy egész nagyszabású nemzedék elmúlására emlékeztet. Virchow jóformán az egyetlen, aki még életben van a XIX-ik század nagy német természettudósai közül, akik átalakították a kortársak világfelfogását és új rendszerét építették ki az ismereteknek, és hogy neki is ínt a vég, letűnik immár az egész fényes tábor, mely oly diadalmas csatákat küzdött az ismeretlennel és amelynek vannak örökösei, de nincsenek folytatói. Csodálatosan gazdag kivirágzása volt az a félszázad, melybe Virchow munkálkodása esik, a német tudományos szellemnek, — egyformán nagy dicsőség a németiségre és nagy nyereség a tudományra. Az elmékedő, metaphysikus faj, melyet azzal csufoltak, hogy hiányzik belőle a gyakorlati érzék, egyszerre és nagyszerű módon a természettudósok nemzetévé alakult át és egymaga több vezért adott a természettudományoknak, mint a többi nemzetek együttvéve. Müller János, Helmholtz, Mayer Róbert, Bunsen, Hertz Tivadar, Siemens, Schwann és Schleiden, Brücke, Haeckel, du Bois-Reymond és Virchow — ime a névsor, mely távol van attól, hogy teljes legyen. És míg a többiek megosztottak a physiologián és a physikán, a villamosság, a fajkeletkezés meg az idegrendszer tudományán, Virchow a genie jogánál fogva az orvostudomány fejedelmének rangját foglalta le magának. Reformálta a patológiát, új alapokon magyarázta meg a betegségek genesisét és megnyitotta az utat, amelyeken az orvostan az esetleges tapasztalatok össze-vissza való gyűjteményéből a rendszeres és tovább művelésre való tudomány magasságára emelkedett. Bizonyos, hogy utána sokan következtek, akik sokat tettek, közvetlenebb hasznu dolgokat is produkáltak, mint ő, de nála nagyobb próféta nem támadt az orvosok között. Ami megkülönbözteti minden utódjától, az a koncepczió nagysága, aminthogy általában az egész nemzedéket, mely vele együtt alkotott, a koncepcziók átfoglaló volta jellemzi. Ezt átmentették metafizikus mestereiktől és ez hiányzik az ő utódaikban. A természettudománynak ma is vannak Németországban nagy erejű munkásai, de Virchow az utolsó

építőmester, aki az egészet tudta látni. Kétségtelen, hogy ez csak bizonyos ideig lehetséges, mert a tudományos kutatás a specifikáció törvénye szerint halad és hovatovább az egyes ember mind szűkebb és szűkebb térre kénytelen korlátozni magát; de ha tehát a jelenkori Németország tudósait nem is illetheti szemrehányás, annál kevésbbé, mert lángésznek lenni nem kötelező, — mégis annyi bizonyosnak látszik, hogy Virchow-val a német természettudomány hőskora ér véget. Ez pedig, ha munkásságának összegeiben nem is produkált annyit, mint amennyit az utódok hangyamunkája gyűjt, egészében szebb és hatalmasabb volt, mint amely ma az örökébe ült.

* * *

× Vae victis! Az országos színész-egyesület érdemes irodagazdátja szívében azzal az elhatározással, hogy ezentul atyja lesz ennek a honnak, amelynek eddig csak szerető fia volt, leutazott egy kerületbe és fellépett képviselőjelöltnek. Nagylelkű természet lévén, minden vonakodás nélkül odaigért a választóinak a felszabadítandó Lengyelországot és ha ebből nem futná, egy darabot Besszarábiából is. A többség azonban nem volt hajlandó honapaszerepre szerződteni az érdemes direktort, de egy nem éppen tekintélyes kisebbség leadta rá a voksát. Lengyelország felszabadítása így lekerült a politikai repertoárról, a derék választók bár vérző szívvel, le is mondtak a fejenként kijáró százötven faluról, de már az alkotmányos fuvardíjhoz ragaszkodtak és mert a jelölt ur otthon felejtette a bugyellárisát, leszédtek róla az übercziherjét és leszédtek volna egyebet is, ha a zsandárok ki nem mentik szerető hívei karjaiból. Az esetnek az általános tanulsága az, hogy megbukni nem jó. Ez régi igazság, de lappang a historiában egy újabb is. Az, hogy régebben, mikor még nem volt tiszta választás, csak a megválasztott képviselőnek huzzák le a választás után a felöltőjét szeretve tisztelt polgártársai, most lehúzzák a bukott jelöltét is. Ezért ne lépjen fel az képviselőjelöltnek, aki csak az übercziherjével tudja fedezni az alkotmányos költségeket.

* * *

Ö A tűzoltó. A Vigszínház pályázata szépen sikerült. Száz pályázó elő! szerencsésen elvitte az aranyakát, a százegyedik, az örökifju Bokor József akinek, úgy mondják, olyan sikerült mesét sikerült álmodnia, hogy a többi konkurens, akinek a fantáziája ébren dolgozott, nem tudott vele megmérkőzni. Azt is mondják, hogy mióta Bokor ilyen helyesen álmodott, éjjel-nappal alszik és legutóbb tizennégy órát aludt egyhuzamban, ami őszinte megdöbbenéssel tölti el a jövő esztendei Teleky-díj aspiránsait. Mikor a pályabíróság a nyertes darab jelíges levélkéjének felbontása után konstatalta, hogy Bokor József az a szerencsés, aki ilyen elmés tud lenni, mikor alszik: a többi jelíges levélkét — mint a kommuniké mondja — egy tűzoltó jelenlétében és segítségével elégették. Ez a tűzoltó új jelenség a dramaturgiában. Az Akadémiában tűzoltó nélkül szokták elégetni a jelíges levélkéket és az ötödik kerületi tűzoltóság se vonult ki idáig, mikor a Kisfaludy-társaság pályázatának eredményét hirdették ki. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy mindig a Vigszínház volt az, amely a kiállítás dolgában vezetett és ennek a műintézetnek a modern rendezőse jó tudja, hogy ahol tűz van, ott tűzoltónak is kell lennie. Egy egyfelvonásos pályázatnál elegendő egy szál tűzoltó is, de ha például ötfelvonásos tragédiák jelíges levélkeit hamvasztják, okvetlenül ki fog vonulni maga Scerbovszky Szaniszló az összes vizipuskákkal, hogy elég eszköz legyen a füstbe ment ambíciók keserűségének tűzét is eloltani.

SZINHÁZ.

KÖZGAZDASÁG.

Szatyí bácsi. Szatyí bácsi volt, Szatyí bácsi nincs. Meghalt mult pénteken és vasárnap délután vitték ki a temetőbe azok, akik nem voltak elfoglalva. Az egyetlen vidéki színész volt, akiből élete derekán túl minden félszegség nélkül való budapesti színész lehetett. S az egyetlen művész ember, akit nem utánoztak, hanem akitől tanultak. Egész színészgenerációk rajongtak Szatyí bácsiért és tanultak tőle játszani és inni. Ivott nem alkoholizmusból és nem részegségből, hanem szentül megvult győződve róla, hogy csak a szeszben van meg az az isteni szikra, amely nélkül szépet és nagyot alkotni nem lehet. S csodálatos, a társaságát nem válogatta, ivott napszamosokkal, kocsisokkal, de ivott mindig uri módon, soha le nem alacsonyodva, öntudatát soha el nem veszítve. A maga személyére nézve talán igaza is volt: az alkohol intonációt adott neki, megértette a francia elmét csak úgy, mint a magyar lelket. Humora előkelő volt, játéka lélekfestés. Aligha mókázott még valaki nagyobb művészi megfontoltsággal, mint ő. A legjellemzőbb értékére nézve pedig az, hogy a Vigszínháznál, ahol pedig annyi jeles színész van, egy sor darabot alig lehet előadni, mert az ő szerepét nem lehet elképzelni a más alakításában. A fővárostól ingyen sirhelyet kapott, ez volt egyetlen kitüntetése.

A vesztaszűzek. Vannak örömök, amelyek épp oly nehezen hegednek be, mint bizonyos sebek. Az emberiség átélte egyszer a görög világot, az örömök örömet, és mindig visszavágyik hozzá. És ha ma a színpadon meglátunk csak egy csöppnyi görög oszlodot is, erre az estére Jézus elvesztett minket és újra láthatatlan hetaerák karjaiba hullunk, mint ezelőtt háromezer évvel. Vérünk, hiába, már ilyen rosszul van fegyelmezve. Ezeket a kellemes hallucinációkat a jelen esetben egy operettnek köszönhetjük. A darabot, amelynek címe »Vesztaszűzek«, pénteken este mutatták be a Magyar Színházban. Egy courtesane bosszúból összetöri a milói Vénusz márványkarjait, mire Cypris, a Vesztaszűz, ajánlkozik a lesújtott művésznak modellül »egész testre«, hogy a görög szobrászatnak új ílhétet adjon. Megható pikantéria. A meztelenség, amely megilletődést kelt. És ehhez a bájos történethez két új francia, Le Rey és Clerice, csinált zenét. A muzsika elhalmoz minket minden gyöngédséggel. Elpirul az összes Vesztaszűzek helyett, — mert szabad azt a vékony izzó sávot, amely a zenekarban állandóan csillog, a muzsika pirulásának neveznünk. Ismét egy zene, amely megfinomítja az ölekezést s amely a házasságtörés méltóságát és önérzetét hirdeti. Bünről csak a francia ember tud dalolni. És amíg a párisi konzervatorista így tud dalolni, addig kár eltörülni a vétket, és mert tovább is így fog dalolni, a bűn még sokáig szép lesz és változatlanul szilárd. Az előadás készültségében volt valami friss vonás. Nem játszottak oly »exakt« mód mereven, mint olyankor, amikor jól összetanulnak. Szóyer Ilonka Cypris-e a művésznő legemesebb alakítása. Azt a jelenetet, amelyben vonakodik a szobrász előtt levetni a leplet, gyönyörű szeplőtlenséggel, a legformásabb tapintattal játszotta meg. Sem énekben, sem játékban nem jár ő hozzá közel az operaház egész szürke szubrette-tömege. Sziklai Kornél ezuttal az ő művészi eszközeinek legfinomabb részével élt és végtelenül kedves volt. Ezt a darabot mindenkinek meg kell hallgatnia, hogy az utóbbi években erősen megcsorbult pesti operettezenei érzék kissé megparálódjék.

m. g.

Kiss József összes költeményei

Első olcsó kiadás. Ára bérmentve küldve 3 K. 20 f.

Megrendelhető A HÉT kiadóhivatalában.

A magyar ipar és kereskedelmi bank e héten egy igazgatósági ülésben alaposan megczáfolta azokat a kedvezőtlen híreszteléseket, melyeket kereskedelmi körökben róla terjesztettek. A bemutatott szeptember 30-iki mérleg azzal az eredménnyel zárul, hogy a bank részvénytőkéje intakt, de a 2,000.000 koronára rugó tartalékalap a leírások után elvesztettnek tekinthető. A forgalomban levő hírekkel szemben a Wiener Bankverein igazgatója oly nyilatkozatot tett, hogy a Bankverein a Magyar ipar- és kereskedelmi bankot minden körülmények közt fenn akarja és fogja tartani. Az igazgatósági ülésben annyira tisztázódott a helyzet, hogy erre a bank részvényeinek árfolyama mindjárt 80 koronáról 91-re emelkedett. A bank nyilván ki fogja heverni bajait, azonban agilis, tehetséges és közkedveltségnek örvendő igazgatója, *Schwarcz Félix* beadta lemondását és az intézet kötelékéből végleg kilépett. Távozásával az intézet tisztviselői, kik benne legjobb jóakarójukat veszítik el, meleg óvácziókban részesítették. *Schwarcz* igazgató hír szerint már legközelebb egyik első budapesti pénzintézethez lép be, természetesen vezető állásba.

A »Fonciére Pesti biztosító intézet« életbiztosítási osztályánál folyó év szeptember 30-ig 2690 ajánlat 9,811.609 korona biztosítási tőkére és 1000 korona járadékra nyújtott be; 2352 kötvény 8,450.630 korona tőkére és 600 korona járadékra állított ki. A díjbevétel 2,158,635 koronára rug. Haláleset 174 jelentetett 558.070 korona összegről. Egyszermind utalunk ama különös kedvezményekre, melyeket ezen hazai intézet (alapítva 1864-ben 4 millió korona részvénytőkével, nyereség és díjtartalékaival és évi bevételei körülbelül 27 millió korona) az életbiztosításnál nyújt: 1. Hadbiztosítást díjpótlék nélkül 20.000 korona határáig a biztosított tőke feléről a közös hadsereg és honvédség; 30.000 korona erejéig a népfőlkövek védkötelezetteire nézve. (Hivatásszerű katonáknak mérsékelt díjpótlék mellett.) 2. A föltételek értelmében, a biztosítás érvényének megtámadhatatlansága még az esetben is, ha a biztosított párba vagy öngyilkosságot folytán halt volna el, vagy ha utólag kitűnnék, hogy a biztosított a biztosítás alapjául szolgáló ajánlatban lényeges körülményre nézve tévedett. 3. 1, 3, vagy 5 évi nyereségfelosztással egybekötött biztosításokat eszközöl. 4. A biztosításnak 3 évi fennállása után a biztosításra jutányos föltételek mellett a) kölcsönt ad, vagy azt b) visszavásárolja, vagy c) minden további díjfizetés nélkül kiházasítási biztosításoknál tőkésítést eszközöl anélkül, hogy a félnek utóbbiért folyamodnia kellene.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.



Kurczk & Fsa

Photozinkografiai műintézete

készíti a legjobb

éleket mindennemű nyomtatványhoz

Budapest, VII. Szentkirályi-utca-13